Бүгү чүрттарның пролетарийлери, катыжынар!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1936 ЧЫЛДА ТӨЛӨВИЛЕТИНГЕН

1951 март 6 вторник № 44 (2218)

ӨРТЭЭ 20 КӨП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Бүгү улустуң байырлалынга күш-ажылчы ужуражыышкыннар (1 арын).

Чер ажылының культуразының өскенинден 30 миллион пуд тараа (1 арын).

Сталинчы сагыш салыышкынга колхозчуларның харыызы (1 арын).

ВКП(б) төөгүзүн бот кичээл-биле өөренип турарларга дузаламчы: В. Щураев. — Большевик партияның тактиктиг үндезиннери (2 арын).

Профессор Д. Виленский. — Сайзырангай чер ажылының үндезилекчизи (3 арын).

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР: Х. Хомушку. — колхозтуң ниити өнчү-хөреңгизин хамгалаар (3 арын).

Коммунистиг партиялар улустарга хосталгаже болгаш тайбыңче орукту айтып берип турар (4 арын).

Тайбыңның бүгү-делегей чөвүлелиниң сессиязы (4 арын).

Германняның демократтыг республиказының президентизи Вильгельм Пикке хүлээп алыышкын (4 арын).

Интеллигенцияның ортузунга ажылды экижидер

Хөй миллион, ёзулуг совет улусчу интеллигенцияны тургузар болгаш кижизидер дугайында Ленин—Сталинның партиязы болгаш совет күрүне улуг ажылды чорутканының түңнелинде бистиң интеллигенция тургустунган. Бистиң чүртүвүста коммунистиг тургузуушкунунуң херээнде чеңдип алдынган шылгарангай чедиишкиннер болза, интеллигенцияның дорт болгаш идепкейлиг киржилгези-биле большевик партияның, совет чазактың болгаш бүгү улустуң онза улуг хемчээлдиг ажылының түңнели болур.

Ам совет улус социализмден коммунизмче оруктап бар чоруур үеде партия болза, интеллигенцияның хөй-ниитичи политиктиг идепкейиниң болгаш социалистиг медерелиниң моон соңгааргы беднишкинин чеңдип ап, ажыл-агыйның, эртемниң болгаш культураның ажылдакчы бүрүзү совет тургузугнуң амыдыралчы үндезини болур коммунистиг партияның политиказын чогаадыкчы ажыл-чорудулгазынга удуртулга болдурарын чеңдип ап турар.

Совет улустарның бүгү хөй национадлыг өг-бүлезиниң сагыш сеткил болгаш материалдыг күштериниң бүгү талалыг хөгжүлдезиниң дугайында партияның сагыш салыышкынының көскү илерээшкини болза, бистиң областа интеллигенцияның дүрген өзүлдезиндеи көстүп турар. Чүс-чүс башкылар, агрономнар, медицин болгаш өске-даа мергежилдиг ажылдакчылары бистиң Төрээн чүртүвүстүң өске крайларындан болгаш областарындан Тывада келген. Ленинчи-сталинчы шылгарангай национал политиканың түңнелинде тыва улустуң социалистиг утка-шынарлыг болгаш национал хевирлиг культуразы чедиишкиниг хөгжүп, — улус чырыдыышкынының болгаш кадык камгалалының каадыр ажылдакчылары, үлеткүрүнүң, транспорттуң техниктери, инженерлери, стахановчулары үндезин чоннуң аразындан өзүп үнүп турар.

Бүгү чүрттүң болгаш ооң иштинде бистиң областың совет интеллигенциязы болза, ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге эрткен соңгулдаларынга болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле кампанияга политиктиг бедик идепкейин болгаш организастыг чоруун, Ленин-Сталинның партиязынга кызыгаар чок бердингенин көргүскен. «Советтер национал культураның чайгылыш чок көдүрлүүшкүнүн, национал салым-чаяннарны кижизидериниң дугайында идепкейлиг сагыш салыышкынны болгаш дең эргелиг совет улустарның аразынга өзүп турар найыралды болгаш акы-дуңма бот-бодунга дузаламчыны бүгү улустарга хандырган. Бо дугайында бистер совет демократияның бүгү чүвени тиилеп турар күжүн, улустарның ёзулуг депшилгелиг хөгжүлдезинге ооң улуг ужур-дузазын көрүп турар бис» — деп эш Молотов чугаалаан.

Совет интеллигенция болза, Тываның ажылчы чоннарының экономиказының болгаш амыдыралының социалистиг эгеге чаартылгазының талазы-биле бүгү ажылга партия организацияларының ёзулуг чөленгинжи болуп турар. Интеллигенция болза, партия организацияларының удуртулгазы-биле агитас-пропаганда ажылын чорудуп, совет эртемниң нептередиишкинин боттандырып, коммунизмниң ёзузунга ажылчы чоннарны кижизидип турар. Сүт-Хөл район эмнелгезиниң фельдшери эш Н. Очур-оол, Каа-Хем районнуң Сарыг-Септиң ортумак школазының башкылары М. Федотова болгаш Р. Антонова, Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалыктың чеди чыл школазының башкызы эш К. Хорби олар хөй-ниитиниң улуг ажылын чорудуп турарлар.

Ооң-биле чергелештир интеллигенция-биле ажыл ам-даа дыка хөй четпестерлиг болуп турар. Партия организацияларының сорулгазы — башкыларның, эмчилерниң, агрономнарның, зоотехниктерниң болгаш совет интеллигенцияның өске-даа бөлүктериниң идейполитиктиг кижизидилгезин бүгү хемчеглер-биле экижидери болуп турар. Ниитилел дугайында, ниитилелдиң хөгжүлдезиниң дүрүмнериниң дугайында, пролетар революциязының хөгжүлдезиниң дүрүмнериниң дугайында, социалистиг тургузуушкуннуң хөгжүлдезиниң дүрүмнериниң дугайында, коммунизмнин тиилелгезиниң дугайында марксисчи-ленинчи эртемни кандыг-даа эртемниң шугумунда ажылдап турар большевиктер ыяавыла билип алган турар ужурлуг деп эш Сталин өөредип турар.

Бии-Хем, Чаа-Хөл, Сүт-Хөл болгаш Барыын-Хемчик районнарында интеллигенцияның политиктиг өөредилгези четпес организастынган, ол черлерде интелилгенцияга марксисчи-ленинчи теорияның айытырыгларының талазы-биле лекциялар болгаш илеткелдер кончуг эвээш болуп, марксизм-ленинизмниң теориязын бот-кичээл-биле өөренип турарларга дузаламчы четпес чорутунуп турар. ВКП(б) Кызыл хоорайкому интеллигенция-биле үргүлчү кижизидилге ажылын чорутпайн турарын хоорайның 5 дугаар партия конференциязынга мырыңай чөптүү-биле айыткан.

Интеллигенцияны агитас-массалыг болгаш культур-чырыдыышкын ажылынга калбаа-биле хандырар чорук — партия организацияларының чугула сорулгазы. ВКП(б) райкомнары интеллигенцияның хуралдарын доктаамал чоруткан турар, партияның болгаш чазактың шиитпирлери-биле оларны таныштырар, улустуң кадык камгалалының, чырыдыышкынның ажылдакчыларының, көдээ ажыл-агыйның специалистериниң инициативазын болгаш чогаадыкчы идепкейин могаг чокка көдүрер, оларның идей-политиктиг деңнелин бедидер дугайында үргүлчү сагыш салыры чугула.

Партия организациялары районнарының болгаш хоорайның партия конференцияларының шиитпирлерин күүсеттпишаан, иателлигенция-биле ажылды чугула болгаш бир дугаар ээлчегниң сорулгаларының бирээзи кылдыр көөр хүлээлгелиг. Бо ажылга план чок болгаш организас чок чоруктуң янзы-бүрү илерээшкинин болдурбас херек. Областың партия организациязының болгаш ажылчы чоннарының мурнунда турар ажыл-агый, политиканың болгаш культураның сорулгаларын чедиишкиннинг күүседиринге улуг роль бистиң совет интеллигенцияга онаажып турар.

ВКП(б) райкомнары интеллигенцияның идейлиг чепсеглээшкининиң айтырыгларының талазы-биле ажылды эки чоруткан тудум-на, ооң культур-амыдырал негелделерин хандырар дугайында улам улуг сагыш салган тудумна үлетпүр бүдүрүлгелериниң планнарын күүседири дээш, колхозтарның болгаш совхозтарның ховуларының дүжүттүүн бедидери дээш демиселге интеллигенцияның күш-ажылы улам үреттүнелдиг болур, школаларга өөредилгениң чедиишкиниг болуру болгаш кадык камгалалының органнарының эмнелге-профилактиктиг ажылы оон улам бедиир, эрткен феодалдыг үениң изи — бижик билбес болгаш бижикти биче билир чорукту мырыңай дүрген узуткаан турар.

Бистиң интеллигенциявыс партия организацияларычың удуртулгазы-биле чүрттүң хөй-ниити амыдыралынга идепкейлиг киришпишаан, ажылчы чоннарның массаларынга эртемни болгаш белигни сиңниктирер, социалистиг Төрээн чүрттүнүң, коммунизмниң тургузуушкунунуң чаагай чоруунга шылгарангай күш-ажылдың чаа чедиишкиннери-биле бо 1951 чылды демдеглеп эртер.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ

КАЛИНИНГРАД. Куш ажылының инкубатор станциязы бүдүрүлге онаалгаын үш чыл дургузунда үргүлчү ажыр күүседип келген. Дагаа оолдары өстүреринин планын бүдүн чартык ка ап ажыр күүсеткен. Станцияның чедиишкиннери о'ла та кедээ ажыл-агый артельдеринде ам бар куш фермаларын дүрген хөгжүдеринге дузалап турар. Чүгле 1950 чылдың дургузунда станцияның ажаажып турары колхозтарда куштаның баш саны бүдүн чартык катаптан ажыр өскен.

Станцияның директору А. Ф. Пашенконун чедиишкиннерлиг ажылы дээш Ленин ордени болгаш Күш ажылчы Кызыл Тук орден биле шаныаан.

Кышкы үеде коллектив болза, колхозтар-биле харылзааны быжыг тудуп, ында куш фермаларында дагаа оолдарын карактап кадагалаарынче кичээнгейни салып турар.

Чурукта: А. Ф. Пашенко (солагай талазында) колхозтарже баар ажылдакчыларынга тайылбыр берип турары.

Чуруу А. Дитловтуу. СЭТЭ-ныҢ пресслишези.

Бүгү улустуң байырлалынга күш-ажылчы ужуражыышкыннар

ТУЛА. Областың ажылчы чоннары Бүгү-делегейниң херээженнериниң хүнү март 8-тин дугайында ВКП(б) ТК-ның доктаалын улуг көдүрлүүшкүн-биле уткааннар. Бүдүрүлгелерде агитаторлар тайбың дээш демиселге херээженнериниң киржилгезиниң дугайында беседаларны чорудуп турар.

Ажылчы чоннар байырлалды бүдүрүлгениң чаа чедиишкиннери-биле демдеглээрин чүткүп, Төрээн чүртка пландан ажыр хөй продукцияларны бээр, бүгү делегейге тайбың херээн стахановчу күш-ажыл-биле быжыглаар дээш ажылдап турарлар. Бүгү-делегейниң херээженнериниң хүнүнге алдар болдурган стахановчу ээлчегге дыка хөй заводтарның болгаш фабрикаларның коллективтери турупкан. Косогорскиниң металлургчулары, энергетиктери, цементчилери бүдүрүлге онаалдаларын хүн-бүрү ажыр күүседип турарлар.

Область Совединиң депутаты Наталья Юрдановның удуртканы домен цехте смена онзазы-биле ылгалып турар. Агрегаттарның болгаш механизмнерниң хөделиишкинин долузу-биле ажыглавышаан, коллектив металл эзилдирерин кончуг дүрген темпи-биле чорудуп турар. Печкаларның ажыктыг хемчээлин ажыглаары экижээн. Февраль 27-де доменщиктер ээлчег онаалдазындан ажыр беш вагон ишти металлды эзилдирип кутканнар.

Ленин аттыг даг хандырылгазының заводунуң Лидия Пасенконуң удуртуп турары эт-керекселдер цехиниң бүгү ажылчыннары нормаларын ажыр күүседип турар болгаш бедик шынарның продукциязын берип турарлар. Соңгулда мурнунуң чарыжынга ол цех коллективтиг стахановчу ажылдың цехи деп атты алган. Эт-керекселчилер март 8-ке алдар кылдыр үш ай планын хуусаа бетинде күүседир деп шиитпирлээннер.

* * *

МОЛОТОВ. Молотовскиниң «Пермодежда» дааранылга фабриказының коллективиниң херээжен ажылчыннары Бүгү-делегейниң херээженнериниң хүнү март 8-тин дугайында ВКП(б) ТК-ның доктаалынга улуг сагыш сеткил-биле ужурашканнар. Бүгү цехтерниң коллективтери стахановчу ээлчегге турупканнар. Фабриканың ең эки бригадалары эштер Ширинкинаның, Зарехтонуң, Исакованың, Грохотованың, болгаш Чеусованың бригадалары февральдың онаалдазын хуусаа бетинде күүсеткен болгаш планга немелде продукцияның хөй санын белеткээннер.

Эш Бердниковның бригадазынга кончуг эки шынарның коллективи атты тывыскан. Ол бригада бүгү продукцияның планының бир дугаар сортун 94 хуу кылдыр көрген турда 99,9 хуу кылдыр үндүрүп турар.

(СЭТА).

Чер ажылының культуразының өскенинден 30 миллион пуд тараа

КРАСНОДАР. Колхоз тургузуушкунунуң бүгү чылдарында Кубаньниң хову ажылдарының механизастаашкыны эн-не бедик деңнелинде четкен. Аңдарылга болгаш тарылга дээн ышкаш ховунуң чугула ажылдары бүрүү-биле механизастатынган, тарымал тоорук, клещевина, свёкланы ажаап алырының механизастаашкыны доступ турар. Чүгле эрткен чылын край чүс-чүс тракторларны, хөвен, свёкла болгаш конополя ажаап алырынга каш муң комбайннар, чаа машиналар алган.

Михайловская, Родниковская, Советская болгаш өске-даа МТС-тернин мурнакчы тракторлар бригадалары ол техниканы чөп ажыглап тургаш улуг чедиишкиннерни чеңдип алган. Григорий Погожийнин бригадазы 1950 чылда бүгү чериниң га бүрүзүнден 23,7 центнер кышкы кызыл тас болгаш 23 центнер тарымал тоорукту ажаап алган. Ол бригаданың механизаторлары нормаларын колдуунда ажыр күүседипкеннер, трактор бүрүзүнге 3.462 килограмм кывар чүүлдү камнап алганнар болгаш гектар чер бүрүзүнүң сайзырадылгазының бот өртээн 2 рубльге чиигеткен.

МТС тер болгаш ыяш камгалалының станцияларының чөвүлел хуралы Малороссийская МТС-те Социалистыг Күш ажылдың Маадыры Иван Бунеевтиң бригадазының механизмнерни бедик бүдүрүкчүлүү-биле ажыглаар дугайында кыйгырыын изии биле деткээн болгаш чоокку чылларда бүгү-ле трактор бригадаларын мурнакчылэрның деңнелинге чедир көдүрер дугайында сорулганы салган.

Бо чылын Кубаньге чер ажылының культуразының өскенинин болгаш МТС-тиң иштики күр күштерин ажыглаанының ачызы-биле колхозтарда тараа культуразының ниити ажаап алыышкыны чижек биле алырга 30 миллион пудка чедир көвүдээн турар.

(СЭТА).

Апрельдиң 4-те Литваның КП(б) VII съездизи

ВИЛЬНЮС. Литваның КП(б)-ниң ТК-зы Литваның коммунистиг большевиктер партиязының ээлчеглиг VII съездизин чыылдырар дугайында айтырыгларны чугаалажып көрген. 1951 чылдың апрельдиң 4-те съездини чыылдырарының шиитпирин хүлээп алган.

(СЭТА).

Совет кижилер дугайында сталинчы сагыш салыышкынның чаа илерээшкини

Сталинчы сагыш салыышкынга колхозчуларның харыызы

САМАГАЛДАЙ, (телефон-биле). Тес-Хем районнуң ажылчы чоннары аъш-чем болгаш үлетпүр бараннарының өртектерин чиигедир дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВКП(б) ТК-ның доктаалын улуг өөрүшкү-биле уткуп турарлар.

Белдир-Арыгда Калинин аттыг колхозка болган хөй кижи киржикчилиг митингиге колхоз баштаар чериниң даргазы Ч. Биче-оол аъш-чем болгаш үлетпүр бараннарының өртектерин чиигедир дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВКП(б) ТК-ның доктаалының дугайында илеткел кылган.

Бир дугаарында колхозтуң шалыпчызы Барбит сөс алгаш чугаалааны болза.

—Ажылчы чоннарга чаагай байлактыг чүрттүлга дээш совет чазаавыстың, большевик партиявыстың болгаш колхозчу чоннуң изиг үрээ, улуг башкызы эш Сталин улуг сагыш салып турар. Улуг башкы Сталинның хүн-бүрүде сагыш човаашкыны-биле бистиң колхозчуларның амыдырал чүрттүлгазы хүн келген тудум сайзырап турар. Мен улуг башкымның ол сагыш човаашкынынга харыы кылдыр колхозтуң тудуг ажылынга эн идепкейлиг киржип, хүн-бүрүде үлүг нормамны 150 хуудан черле кудулатпазымны хүлээндим — дээн.

—Бараан продукцияның өртээн чиигеткен большевик партияның болгаш совет чазактың доктаалынга өөрүп тур мен. Ооң-биле чергелештир бистиң колхозтуң көдээ ажыл-агый продукциязы база чиигээр. Мен колхозтуң 121 төрүүр хой, өшкүзүн малдан турар мен. Оларның 45-жи төрээн. Малдың чаш төлүн чүс хуу камгалап алырымны хүлээндим — деп хойжу Дензибаа чугаалаан.

Оон ыңай сүт-бараан фермазының саанчызы Чайзатмаа эрткен чылын сүт саар планын күүсеткенин чугаалааш, бо чылын саар инек бүрүзүнден 1100 литр сүт саарын хүлээнген.

Күш-ажылчы хүлээлгелер

Аъш-чем болгаш үлетпүр бараннарын үүрмектеп садар күрүне өртектериниң чаа чиигелдезинин дугайында Совет чазактың болгаш ВКП(б) Төп Комитединиң үндүрген доктаалы-биле чергелештир Кызылдың дааранылга комбинадының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыттарының митингизи март 1-де болган.

Совет улустарның материалдыг амыдыралын сегидер дугайында улуг Сталинның, большевик партияның болгаш совет чазактың улуг сагыш човаашкынын митингиге чүве чугаалаан эштер демдеглевишаан, ол сагыш човаашкынга харыы кылдыр күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн оон-даа бедидип, бүдүрүлгениң онаалгаларын ажыр күүседирин хүлээнип ап турганнар.

Аныяк дааранылкчы болгаш бүдүрүлгениң стахановчу эш З. Г. Русоновның чугаалааны болза:

«Бистиң улустарывыстың материалдыг амыдыралын экижидер дээш большевик партияның болгаш совет чазактың сагыш човап турарының дугайында бир дугаарында улуг Сталинга чүректиң ханызындан өөрүп четиргенимни илеретим. Бистиң чаагай амыдыралывыстың үндезини эш Сталин ам-даа үр үеде кадык чүртаарын күзедим. Өртектер чиигелдезинин дугайында совет чазактың болгаш большевик партияның шиитпиринге алдар кылдыр бүдүрүлгениң онаалгаларын моон соңгаар 140 хуу күүседип турар мен».

—«Бистиң ам чаа танышканывыс совет чазактың болгаш партияның өртек чиигелдезинин дугайында шиитпир мени аажок өөртүп туру. Ол өөрүшкүлүг шиитпирге харыы кылдыр бистер боттарывыстың ажылывыска мергежиливисти бедидер ужурлуг бис. Ак сеткилдиг кызымакай күш ажылбиле бүгү делегейге тайбыңның херээн быжыдар болгаш бистиң чүртүвүска коммунизмниң тиилелгезинге немелде болдурар ужурлуг бис. Моон соңгаар бодумнуң бүдүрүлге онаалгаларын үргүлчү 130 хуудан өрү күүседир болгаш 1951 чылдың онаалгаларын Октябрьниң Социалистиг Улуг революциязының 34 чыл оюнда күүсеткен турар мен» деп комсомолчу эш Горбунова чугаалаан.

Ол ышкаш митинге чүве чугаалааннар: бригадир эш С. Елисеев, дааранылкчы М. Лопатина болгаш цех начальниги эш Отев олар тодаргай хүлээлгелерни алганнар.

Ф. ЗЫКОВ.

Март 8-ке алдар кылдыр

Аваларның болгаш угбаларның дузаламчызы

Тере-Хөл районнуң төвү Чыргаланды суурунуң ажылчын, албан-хаакчыт чурттакчы херээженнери боттарының ниити хуралынга санал үндүрүп чугаалашкаш, февральдың 15—16 хүннеринде Чыргаланды чеди чыл школазын шефтээннер. Олар 2 хүннүң шеф ажылын чорутканының түңнелинде, өөренекчилерниң 857 кезек аз чоорганнарын, аржыылдарын, сыртык хаптарын болгаш база ак хөйлең, чүгүрлерин чуп бергеннер.

Шефке киришкен херээженнерниң иштинде эш Дежит 57 кезек хепти, эштер Намчын, Сээң, Кара-кыс олар 50—50 кезек хептерни чуп бергеннер.

Оон ыңай суурнуң бир чамдык херээженнери ийи интернаттарны ол ийи хүннүң дургузунда чугайлап чуп бергеннер. Өске район, суур, сумуларның херээженнери чыргаландычылардан үлегер алыңар.

Х. БЕГЗИ.

Иениң сагыш човаашкыны

Школага уругларның эки өөредилгези болгаш үлегерлиг чуруму ада-иелериниң уругларын бажыңынга кижизидип турарындан улуу-биле хамааржыр. Тере-Хөл району Чыргаланды суурда чурттап турар эш Оржуйнуң ийи уруглары школада өөренип турар. Ооң уругларының чүгле «4», «5» демдектерлиг өөренип турары иениң хүн-бүрү сагыш-човаашкынындан хамааржып турар.

Оржуй бодунуң уругларының кичээлдээринге таарымчалыг байдалды бажыңында экизи-биле тургускан. Өөредилгениң чугула херекселдери глобус, атлас болгаш географияның янзы-бүрү өөредилге херекселдерин тып берген.

Эш Оржуй уругларының өөредилгези дээш школага хүн-бүрү кээп, башкылар биле быжыг харылзааны тургускан.

Оржуй хөй-ниитиниң болгаш школаның ниити ажылы дээш, сагыш-човангыр иелерни бирээзи. Уругларының кижизидилгези дээш, сагыш-човангыр ие Оржуй Чыргаланды чеди чыл школазының чанында кежээки улуг улус школазының 4 клазында ең эки дыңнакчы болуп турар болгаш ол Елена Кошеваяның «Оглумнуң дугайында тоожу» — деп ному, ооң холдан салбас ному болу берген.

В. ТҮМЕН-БАЙЫР,
Чыргаланды чеди чыл школазының башкызы.

Колхозчу херээжен аңчылар

Делегей херээженнериниң хүнү—Март 8-ке ажыл-агый талазы-биле чедиишкиниг ужуражыр дээш, Тожу районда «Совет Тыва» колхозтуң херээжен аңчылары күрүнеге өлүк киирер план күүседир дээш, идепкейлиг ажылдап турарлар.

Март 8-ке чедир херээжен аңчылар Толгар, Хуванова, Куку олар күрүнеге 300—300 дииң кежи киирер дээш хүлээлгезин алдарлыы-биле күүседип, айыткан хуусаазының бетинде аңчы Толгар 375 дииң кежин, Хуванова—350-ни, аңчы Куку—315-ти районнуң өлүк белеткел черлеринге киргенннер.

К. ДАСТАЙ-ООЛ.

Школаның келир өөредилге чылынга оттулар ыяш белеткели эки чоруп турар

Чөөн-Хемчик районнуң Хорум-Даг школазының 1951—52 өөредилге чылында одаар ыяжын белеткээр дээш мүн сумуда Жданов аттыг колхозтуң кежигүннери хайныышкынныы-биле ажылдап кирипкен. Школага тонпак белеткээриниң 64 кижилиг, 30 шанактыг аъттарлыг 3 бригаданы тургускан. Ол бригадалар бо хүнге чедир 540 кубометр ыяшты черде белеткеп кылган болгаш ол ажылхайныышкынныы-биле үргүлчүлеп турар.

Тургускан 3 бригададан коммунист эш Телгер- оолдуң бригадазы мурнакчы ажылдап 190 кубометр ыяшты белеткээн.

Эштер Шорбан-оол, Опуңай, Шура олар ук ажылга идепкейлиг киржип, хүн нормазын ажыр күүсетпишаан, үлегерлиг болганнар.

Ыяш белеткелинде ажылдап турар колхозчуларның ортузунга эштер Биче, Чүлдүм олар элээн каш беседаларны чоруткулаан.

Ук ажыл ол темпи-биле үргүлчүлээр болза, Хорум-Даг школазы келир өөредилге чылында четчир санныг кургаг ыяшты белеткеп ап шыдаары чайлаш чок.

ВКП(б) төөгүзүн бот кичээл-биле өөренип турарларга дузаламчы

Большевик партияның тактиктиг үндезиннери

Ленин биле Сталинның тургусканы большевик партия делегейде эң-не күчүлүг партия болур. Чаа хевирниң партиязы болур большевиктер партиязының онза үүлү болза, Ленин биле Сталинның чогаадып кылган ооң идеологтут, организастыг, тактиктиг болгаш теоретиктиг үндезиннериниң чаңгыс аай болганында болур. Большевик партия ооң мурнунга туруп келген канчаар-даа аажок улуг сорулгаларны чедишкинниг шиитпирлеп келген, үүге дээрге ол партия бодунуң ажыл-чорудулгазынга пролетариаттың революсчу демиселин удуртур дугайында эртем болур марксисчи-ленинчи теорияны, ленинчи-сталинчы стратегияны болгаш тактиканы үргүлчү удуртулга кылып ап келген.

Большевик стратегияның болгаш тактиканың үндезиннерин В. И. Ленин «Демократтыг революцияга социал-демократияның ийи тактикалары», И. В. Сталин «Боо-чепсектиг тура халыышкын болгаш бистиң тактикавыс», «Революстуг түр чазак болгаш социал-демократия» деп генийлиг чогаалдарында чогаадып кылганнар. Лениниң болгаш Сталинның ол болгаш өскө-даа чогаалдарында меньшевиктерниң болгаш оларның күткүчүлери — барыын-европчу реформистерниң оппортунистиг тактиказынга эң-не шыңгыы шүүмчүлелди таварыштырган, Маркс биле Энгельстиң политиктиг стратегия болгаш тактика дугайында генийлиг бодалдарын орустуң революциязының болгаш делегейниң революстуг шимчээшкининиң дуржулгазынга даянып алгаш улам-на ханы хөгжүткен. Ленин биле Сталинның чогаалдарында пролетариаттың революсчу демиселин удуртур дугайында бүдүн өөредигни чогаадып киирген. Ленинчи-сталинчы стратегия болгаш тактика — бүгү чурттарның коммунистиг болгаш үлетпүрчин партияларының империализмге удур, тайбың, демократия, социализм дээш демиселинге күчүлүг чепсек болур.

* * *

«Демократтыг революцияга социал-демократияның ийи тактикалары» деп Лениниң 1905 чылдың июнь — июль айларда бижээн классиктиг ажылын РСДРП ТК-дан ол-ла чылдың июль айның төнчүзүнде Женева хоорайга парлап үндүрген. Ленинчи ол номну ол-ла чылын Россияга ийи катап парлап үндүрген: РСДРП ТК-зы болгаш РСДСП-ниң Москва Комитеди боду тускай база парлап үндүрген.

Ол үе Россияның революсчу тарааччыннары-биле эвилелдежип алган делегейде эң-не революсчу пролетариат баштап турары улустуң революциязының улуг көдүрлүүшкүнү Россияга дыңзып турган үе болур. Россияга революция болза, чурттуң политиктиг амыдыралының өскерилгени болур; ол болза, делегейниң революсчу шимчээшкининиң төвү Россияга шилчээн деп үүвени херечилеп турар.

«Ийи тактикаларга» Лениниң бижээни: «Бис ам, чогум, чаа үеге киргенивис дадагалзаа чок, политиктиг хөделиишкиннерниң болгаш революцияларның үези эгелээн» Чог., том 9, арын 16).

Россияга эгелээн революцияның байдалында ол төөгүлүг үеде партия бодунуң тактиказын, политик талазы-биле бодунуң шугумун, демиселдиң чаа хевирин чогаадып алыры чугула турган.

II Интернационалдың тергиидээшкининиң, ынча мынча тайбың хөгжүлдениң үезинде, кажан демиселдиң парламентилиг хевири дың-карачаңгыс хевир деп санап турган үеде пролетариатка эчис сорулгалыг стратегия, чогаадып кылган тактика туруп болбас турган. Эш Сталинның бижээни болза: «Чүгле оон ыңайгы үеде, пролетариаттың ажык шимчээшкининиң үезинде, буржуазияны дүжүрүп чок кылыр дугайында айтырыг дорт тактиканың айтырыы апарганда, пролетариаттың резервазының (стратегиязының) дугайында айтырыг үениң чугула айтырыы апарганда, демиселдиң, организацияның — парламентилиг болгаш парламентилиг эвес (тактика) бүгү хевирлери — бодун тодаргай илередип көргүскенде, — чүгле ол үеде эчис сорулгалыг бүдүн стратегия чогаатынар болгаш пролетариаттың демиселиниң чогаатынган тактиказы бар туруп болур» (Чог., том 6, арын 151).

Ол сорулганы Ленин биле Сталин күүсеткеннер.

Революцияның тиилелгези боду кажан-даа келбес, ону белеткээр болгаш чаалап алыр деп Ленин биле Сталин өөредип турарлар. Ол сорулганы чеьдип алырынга тактиктиг лозуң, массаның революстуг шимчээшкинин партияның удуртурунуң уран аргазы кончуг улуг ужур-дузалыг. 1905 чылда Лениннин бижээни: «Социал-демократияның шын тактиктиг лозуңу ам массаны удуртурунга онза чугула ужур-дузалыг. Революстуг үеде принципиалдыг шылгатынган лозуңнуң ужур-дузазын кудуладырындан эң-не айыылдыг үүве чок» (Чог., том 9, арын 5).

Россияга революция социал-демократия чаңгыс аай революсчу тактиканы дүрген чогаадып кылырын негеп турган. Улус массаның хаанга удур демиселиниң инициатору, удуртукчузу пролетариаттың мурнунда туруп келген ол сонгаарладып болбас чугула практиктиг сорулга ону негеп турган. Ол үеде российниң социал-демократиязының хүрээлеңинге чогуур чаңгыс эп-сеткил чок турган.

Чаңгыс эптиг партия чогу партияның чаңгыс аай тактиказы чок чорукка чедирген. Партияны бадылатынган болгаш бүгү кежигүннерге ыяавыла албан тактика чок артырып каары кем-буруу болур деп санааш большевиктер партияның III съездизин чыылдырар дээш демиселди калбарты берген. Партияның III съездизи дээш большевиктерниң ол демисели чаа хевирниң партиязы, революцияга ленинчи стратегия болгаш тактика дээш меньшевиктерниң оппортунизминге удур принципиалдыг демисел болур.

Меньшевиктерниң удурланыышкыны турза-даа партияның III съездизи Лондонга 1905 чылдың апрельде чыылган. Орустуң бир дугаар революциязының көдүрлүүшкүнүнүң үезинде чыылган партияның III съездизи революцияга партияның тактиктиг шугумун чогаадып кылган, бүгү большевиктерни идея болгаш организас талазы-биле марксизм-ленинизмниң тугунуң адаанга сырый катыштырган, оларны ленинчи стратегия болгаш тактика-биле чепсегээн.

Партияның III съездизиниң тактиктиг шугуму ленинчи стратегтиг планнан үндезилетинген, ында буржуаз-демократтыг революцияны пролетариаттың гегемониязы-биле үндүрерин баш бурунгаар көрген. Большевиктер революцияны калбартырынче, боо-чепсектиг тура халыышкын-биле хаан чазаан дүжүреринче, үлетпүрчин аңгының гегемониязынче, кадеттиг буржуазияның аңгылап башкаландырарынче, тараачыннар-биле эвилелче, үлетпүрчиннерниң болгаш тараачыннарның төлээлекчилеринден революстуг түр чазакты тургузарынче, революцияны бүрүн тиилелгеге чедиреринче, буржуаз-демократтыг революцияны социалистиг революцияже шилчидери дээш демиселче угланган политикалыг турган. Большевиктерниң III съездизинге удур Женевага бодунуң конференциязын чыылдырган меньшевиктер революцияны чагырарынче угланган политикалыг турганнар. Боо-чепсектиг тура халыышкын-биле хаан чазаан дүжүреринің орнунга меньшевиктер ону реформалар болгаш «эвижидер», пролетариаттың гегемониязының орнунга — либералдыг буржуазияның гегемониязын чорудар, тараачыннар-биле эвилелдежириниң орнунга — кадеттиг буржуазия-биле эвилелдежир, революстуг түр чазактың орнунга — күрүне думазы херек деп турганнар.

Ленин бодунуң «Демократтыг революцияга социал-демократияның ийи тактикалары» деп төөгүлүг дептеринге меньшевиктерниң болгаш бүгү-делегейниң оппортунизмниң оппортунистиг тактиказынга өлүмнүг шүүмчүлелди таварыштырган, большевикчи тактиканың генийлиг үндезинин берген.

1905 чылдағы Россияның буржуаз-демократтыг революциязы кажан пролетариат кошкак, эвээш санныг, бодунуң партиязы чок, тускай политиктиг күш болбайын турда Барыын чүкке болуп турган буржуаз революциялардан ылгалдыг үеде эртип турган. Россияга 1905 чылдағы революция империализм үезинде, аңгы демиселиниң чидигленген үезинде, кажан күштерниң деңнели үндезини-биле өскерилген, хажан хөй санныг, сырый катышкан орус пролетариат хаан чазаа-биле, буржуазия-биле элээн хөй чедиишкинниг тулчуушкуннарны чоруткан, революсчу марксисчи программалыг тускай бодунуң партиязы бар үеде болгаш пролетариат тускай политиктиг күш болу берген үеде бир дугаар революция болган.

1905 чылдың революциязының шимчедир күжү болза, буржуаз-демократтыг революцияның гегемону болур пролетариат болгаш үлетпүрчин аңгының эвилелчизи болуп хуула берген тараачыннар болган. 1905 чылдың революциязы ёзулуг улустуң революциязы. Ол революция канчаар-даа аажок хөй санныг улус массаның политиктиг медерелин болгаш революсчу демиселин көдүрүп үндүрген. Россияның хөй санныг дарлаткан улустарын хосталгалыг шимчээшкинче хаара туткан. Эш Сталинның чугаалааны: «Ол революция болза, пролетар революциязының хөреңгизи болгаш эгези болур ужурлуг» (Чог., том 6, арын 78) деп үүвени бүгү үүлдер көргүзүп турган.

Орустуң баштайгы революциязының характериниң болгаш шимчээр күжүнүң болгаш ооң онза үүлдериниң ханы анализин бербишаан, Ленин биле Сталин ол революцияның онза үүлдерин бүрүн барымдаалап турган большевиктерниң стратегиязын болгаш тактиказын чогаадып кылганнар.

Лениниң «Демократтыг революцияга социал-демократияның ийи тактикалары» деп номунда сиңнигип кирген кол тактиктиг үүл болза, пролетариат Россияга буржуаз-демократтыг революцияның баштыңчызы болгаш удуртукчузу болурунуң болгаш болур ужурлуунуң дугайында идея болур деп «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунда» шыйып турар. «Ийи тактикаларда» Лениниң бижээни болза: «Марксизм болза, пролетарийни буржуазтыг революциядан чайлаарынга эвес, аңаа киришпезинге эвес, аңаа удуртулганы буржуазияга тыпсып бээринге эвес, харын аңаа эң-не күштүү-биле киржиринге, чайгылыш чок пролетаржы демократизм дээш революцияны туюлунга чедирери дээш эң-не шиитпирлиг демисежиринге өөредип турар» (Чог., том 9, арын 35—36). Революцияга ленинчи стратегияны болгаш тактиканы, революцияның эге ба зымнарындан тура пролетариаттың гегемониязының ленинчи идеязын эш Сталин шиитпирлии-биле камгалап, херек хырынга боттандырып турган. 1905 чылдың январь 8-те эш Сталинның чугаалааны: **«Ол революцияның кол күжү хоорайның болгаш көдээнің пролетарнады, ооң тук көдүрүкчүзү— социал-демократтыг үлетпүрчин партия...»** (Чог., том 1, арын 78). 1905 чылдың революциязының дуржулгазын түңневишаан, эш Сталинның бижээни: «Пролетариаттың гегемониязы — хоозун үүве эвес, ол — дириг факт пролетариат» амгы эрге-чагыргага «хөңнү чок кижилерни бодун долгандыр херек хырында катыштырып турар» (Чог., том 2, арын 3).

Ленин биле Сталин пролетариат үүге революцияга гегемония болурун эртем ёзузу-биле илереткеннер, буржуаз-демократтыг революцияның удуртукчузу болур бүгү арга пролетариатта бар деп үүвени көргүскеннер.

Лениниң айтып турары болза, бирээде, «бодунуң байдалының талазы-биле эң-не мурнакчы, карачаңгыс чайгылыш чок демиселчи аңгы болур төлээде пролетариат Россияның ниитидемократтыг революсчу шимчээшкининге удуртукчу рольду ооң-биле ойнаар» (Чог., том 9, арын 55). Ийиде, пролетариат боду марксизмниң революсчу теориязы-биле чепсегленген, үлетпүрчин аңгының политиктиг баштыңчызы болур рольду күүседир, революсчу стартегияны болгаш тактиканы боттандырып шыдаар, демократия, хосталга болгаш социализм дээш демиселдиң сорулгазын чедиишкинниг шиитпирлээр тускай партиялыг. Үште, пролетариат революцияның тиилелгезинге өске аңгылардан артык сонуургалдыг, үүге дээрге, тиилелгезинге чедирген буржуаз демократтыг революция хаан чазаан дүжүрүп чок кылыр, республиканы чарлап тургузар, социалистиг революцияның тиилелгезинге орукту ажыдып бээр пролетариаттың болгаш тараачыннарның революсчу-демократтыг диктатуразын тургузар. Лениниң бижээни: «Ам үеде бүрүн политиктиг хосталгадан, демократтыг республикадан өске социализмни чоокшуладыр чепсек чок болгаш турбас деп үүвени бис уттуп болбас ужурлуг бис...» (Чог., том 9, арын 93).

Революцияны пролетариаттың удуртур аргазын херек кырынга боттандырарда, пролетариат революцияга ёзулуг баштыңчы болурда ийи үүл херек: үлетпүрчин аңгы биле тараачыннарның эвилелинге пролетариаттың удуртур ролю турда ол эвилелди чорудары, либералдыг буржуазияны тускайлап чарар политиканы чорудары деп Ленин биле Сталин санап турганнар.

Бодунуң «Улустуң өңнүктери» деп үүл, база олар социал-демократтарга удур канчаар чаалажып турарларыл? деп номунга Ленин хаан чазаан, помещиктерни, буржуазияны дүжүреринің кол чепсээ болур үлетпүрчиннер биле тараачыннарның революсчу эвилелиниң идеязын идип үндүрген. Ол дептерге үлетпүрчин аңгының демиселиниң оруун айытпышаан, ону Ленин ниитилелдиң мурнакчы, революсчу күжү болурун бүгү талазы-биле үндезилээн, тараачыннар үлетпүрчин аңгының эвилелчизи болур ролюн көргүскен. Ындыг эвилелдиң болуп болурун болгаш чугулазын Ленин бүгү талазы-биле үндезилээн, тараачыннар хаан чазаанга, Россияда крепостной ёзунуң артыышкынынга удур угланган демократтыг революцияның талалакчылары болуп шыдаарын көргүскен «Ийи тактикаларга» тараачыннарны революсчу деп санавайын турган меньшевиктерниң өскерликчи тактиказының шынарын сойгалап илерет пишаан, Лениниң бижээни: «Демократизм дээш үүгле пролетариат чайгылыш чок демиселчи болуп болур. Бир эвес ооң революсчу демиселинге тараачыннарның массазы катыжар болза, ол үүгле ынчаарда демократизм дээш тиилелгелиг демиселчи болуп шыдаар» (Чог., том 9, арын 44).

Революцияның салымын либералдыг кадет буржуазияның холунга тутсуп берип турар, пролетариатты оларның дузалакчызы кылдыр хуулдурарын ораладжыш турган меньшевиктерниң чөпшээрекчи тактиказын Ленин биле Сталин кам-хайыра чок сойгалап илереткен. Либералдыг буржуазия хаан чазаанның хамгалакчызы, эң-не контрреволюстуг күш, хаан чазаа-биле демиселдиң үезинде, буржуаз-демократтыг революцияның үезинде хаан чазаанның даяныр күжү кадеттерниң партиязы деп Ленин биле Сталин көрүп турганнар. Мынчангаш кадеттерни аңгылап тускайлавайн тургаш, «тараачыннарның хаан ёзузу-биле адырлып чарлырынга идегеп болбас,, ол чарлыышкынны хандырбайн — революцияның тиилелгезинге идегеп болбас» (И. В. Сталин. Чог., том 6, арын 384).

Революцияны чавырарынче угланган меньшевик планга удурланыштыр большевиктерниң стратегиязы пролетариат тараачыннар-биле кады хаан чазаанга согуушкунну бээрин планнаан, ол согууш кунну пролетариат баштап удуртур болгаш буржуазияны нейтрализастаар. Эш Сталинның бижээни: «Ол планның кайгамчык экизи үүгле революцияның шимчедир күжүн шын таарыштырганында эвес, харын пролетариаттың диктатуразын (пролетариаттың гегемониязының) идеязының үрезинин бодунда шиңгээдип алганында болур болгаш ол план Россияда революцияның оон соңгааргы, дээди чадазын генийлии-биле баш бурунгаар көрген, ол чадаже шилчиирин чиигеткен» (Чог., том 5, арын 175—176).

Буржуаз-демократтыг революцияга пролетариаттың гегемониязынга ленинчи-сталинчы тактиктиг айтыышкын болза, буржуаз-демократтыг революцияга партияның тактиказының талазы-биле марксисчи чаа айтыышкын болур. Ленин биле Сталин хоорайның болгаш көдээнің ажылчы массазын пролетариат удуртурунга пролетариаттың гегемониязының дугайында Маркстың, Энгельстиң идеязын улам ыңай хөгжүткен.

☆ ☆ ☆

«Демократтыг революцияга социал-демократияның ийи тактикалары» деп номга Ленин революция тиилээрин хандырар чепсектерниң дугайында айтырыгны генийлии-биле чогаадып кылган.

Боо-чепсектиг тура-халыышкынның дугайында Маркс биле Энгельстиң идеязын хөгжүтпүшаан, Ленин улустуң тиилелгелиг боо-чепсектиг тура-халыышкыны болза, хаан чазаан дүжүреринің болгаш демократтыг республиканы чаалап алырының чугула чепсээ болурун көргүскен. Аңгының тайбыңының дугайын пропагандалап турган II интернационалдың оппортунистиг партияларының үлегери-биле үлетпүрчин аңгыны демиселдиң парламентилиг «тайбың» хевиринче элзидерин оралдажып турган меньшевиктерниң реформистиг тактиказынга Ленин шиитпирлиг согуушкунну берген. Россияга демократтыг республиканы тургузарда үүгле улустуң тиилелгелиг тура-халыышкынының түңнелинде болур деп Ленин айыткан.

Боо-чепсектиг тура-халыышкын дугайында айтырыгны шиитпирлээрде Ленин тодаргай төөгүлүг үүлдерни барымдалаан. Лениниң бижээни: «Бискө революсчу социал-демократтарга тура-халыышкын абсолюттуг эвес, харын тодаргай лозуң. Ону 1897 чылда соңгаарлаткан бис, ону ниити белеткел уткалыг кылдыр 1902 чылда тургускан бис, январьның 9-нуң соонда 1905 чылда ону ам дорт кыйгырыг кылдыр тургускан бис» (Чог., том 9, арын 247).

Боо-чепсектиг тура-халыышкын эрге чагырганы чаалап алыры дээш улустуң революсчу демиселиниң дээди хевири. Мынчангаш тура-халыышкынның политиктиг, шериг-техниктиг белеткелин ыяк чорударын Ленин негеп турган. Революцияның улуг мастери Ленин массаның революсчу инициативазын көдүрер, оларны тура-халыышкынче организастаар практиктиг лозуңнарны идип үндүрген. Ленин ындыг лозуңнарга: массалыг политиктиг стачкаларны чорудары, хоорайларга 8 шактыг ажыл хүнүн болгаш көдээге демократтыг чаартылгаларны помещиктерниң черин хавырып алырынга чедир доп-дораан революсчу ёзу-биле боттандырары, үлетпүрчиннерни чепсегээри болгаш революсчу армияны тургузары кирер деп санап турган.

Боо-чепсектиг тура-халыышкынның ленинчи идеязын эш Сталин камгалап, амыдралга боттандырып турган. 1905 чылдың июльде парлап үндүрген «Боо-чепсектиг тура-халыышкын болгаш бистиң тактикавыс» деп ажылынга эш Сталин революсчу шимчээшкин боо-чепсектиг тура-халыышкынның чугулазынга чедирип эккелген, бүгү-российниң тура-халыышкынының техниктиг удуртулгазы, организастыг белеткели пролетариаттың, ооң партиязының мурнунга амыдырал тургускан практиктиг сорулга болур деп айыткан. Тура-халыышкынның техниктиг белеткелин чорудар, дайынчы дружиналарны организастаар, боо чепсекти тып алыр болгаш өске-даа сорулгаларын партияның чер-чер организацияларының мурнунга эш Сталин тургускан. Улустуң боо-чепсектиг тура-халыышкынның бажынга революсчу социал-демократтарга удуртурган үлетпүрчин аңгы турар ужурлуг деп эш Сталин айыткан.

Тиилелгелиг боо-чепсектиг тура-халыышкынның түңнелинде хаан чазаан дүжүрер болгаш ону революсчу чазак-биле солуур ужурлуг. Ол чазак болза, пролетариат биле тараачыннарның революсчу демократтыг диктатуразының чазаа болур, үүге дээрге, үүгле ындыг чазак революцияның чаалап алыышкынын быжыглап, контрреволюстуг күштерни базып, РСДРП-ниң чоокку үениң программазын боттандырып болур деп Ленин биле Сталин санап турганнар. Ол чазактың үрези 1905 чылда баштай тывылган массалыг политиктиг организациялар болур үлетпүрчин депутаттарының Советтеринде деп Ленин көрүп турган.

Революсчу түр чазакка социал-демократия кирип болбазының дугайында меньшевиктерниң оппортунистиг чулчуруушкунун ойтур шалышаан, Ленин биле Сталин социал-демократтыг партияның төлээлекчилери чогуур байдалдары тааржыр үеде ол революсчу түр чазакка киржир ужурлуг, үүге дээрге үүгле «адаан өрү» даштындан эвес, харын партияның революсчу негелделерин боттандырары дээш, социалистиг революцияже шилчиириниге чогуур белеткел дээш «үстүнден худу» чазактың иштинге демисел чорудары чугула деп санап турганнар.

1905 чылда чарлап үндүрген «Революсчу түр чазак болгаш социал-демократия» деп ажылынга эш Сталинның бижээни: «Революцияны улус үндүрер, а улус—пролетариат болгаш тараачыннар болур. Олар революцияны бодунга ап, тиилелгеге чедирери, реакцияны үүгеннээри, улусту чепсеглээри билдингир. Ол бүгү чорукка пролетариат болгаш тараачыннар түр чазакта оларның эргеажыының камгалакчылары бар болуру чугула. Пролетариат болгаш тараачыннар кудумчуга даштыгаа тергиидеп, олар бодунуң ханын төгер, — ынчангаш олар түр чазакка база тергиидээри тодаргай» (Чог., том 1, арын 139).

«Демократтыг революцияга социал-демократияның ийи тактикалары» деп номунга марксистерниң үүгле буржуаз революцияның үезинде тактиказын эвес, харын буржуаз революциядан социалистиг революцияже шилчиир үеде марксисчи тактиканы Ленин тодараткан. Пролетариат буржуаз-демократтыг революцияның чадазынга доктаавас, демократтыг сорулгаларны шиитпирлээн соон дарый пролетариат бодунуң күштериниң аайы-биле, медерелдиг болгаш организастыг күштериниң аайы-биле социалистиг революцияже шилчиирип Ленин айыткан.

Орустуң революциязының күүлүг калбарыышкынын көргүспүшаан, Ленин демократтыг болгаш социалистиг революция—чаңгыс бүдүн үүвениң ийи кезээ болурун пролетариаттың болгаш тараачыннарның революсчу-демократтыг диктатуразы пролетариаттың социалистиг диктатуразының орунче баштайгы базым болурун, болуп турар революцияның бүрүн тиилелгези демократтыг эргилденің төнчүзү болгаш социализм дээш шиитпирлиг демиселдиң эгези болурун тайылбырлаан. Революцияның эгезинде Лениниң бижээни: «Буржуазтыг ниитилелге политиктиг хосталга, демократтыг республика дээш демисел болза, буржуазтыг корум-чурумну чок кылыр социал революция дээш демиселдиң чугула чадаларының үүгле бирээзи болур» (Чог., том 8, арын 8).

«Ийи тактикаларга» социалистиг революцияже шилчиири дээш демиселге пролетариаттың сорулгазын Ленин мынчаар тодараткан: «Хаанчазааның удурланыышкынын күш-биле чылча базар болгаш буржуазияның туруш-чогун кошкадыр төлээде, пролетариат тараачынның массазынбодун че катыштырбышаан. демократтыг эргилдени туюлунга чедирер ужурлуг. Буржуазияның удурланыышкынын күш-биле сыйшавар болгаш тараачыннарның, база бичe буржуазияның туруш чогун кошкадыр төлээде, пролетариат чоннуң чартык пролетар элементилериниң массазын катыштырбышаан, социалистиг эргилдени кылыр ужурлуг» (Чог., том 9, арын 81).

Маркстың үзүк чок революция дугайында, тараачыннарның революсчу шимчээшкинин пролетар революциязыбиле холбаштырар дугайында генийлиг бодалын II Интернационалдың оппортунистери хөөржүдүп каан турганын катап диргискеш, оларны оон ыңай улам хөгжүткеш, Ленин социалистиг революцияның бүрүн теориязын бодап чогаадып кылган. Ленин буржуаз болгаш социалистиг революцияларның аразында деңнелиниң дугайында айтырыг талазы-биле чаа айтыышкынны берген, социалистиг революцияже шуут шилчиирде буржуаз революцияның төнчүзүнде пролетариатты долгандыр күштерни мөөннээриниң чаа теориязын чогааткан, буржуаз-демократтыг революция социалистиг революцияже шилчиириниң теориязын чогаадып кылган.

«Демократтыг революцияга социал-демократияның ийи тактикалары» деп номун Ленин мооң адаанда алдарлыг айтыышкын-биле доосхан: «Бүрүн хосталга дээш, чайгылыш чок демократия дээш, республика дээш,—бүгү улустуң, ылаңгыя тараачыннарның бажынга болуул! Социализм дээш,—бүгү-ле ажылчы чоннуң болгаш мөлчүткеннериниң бажынга болуул! Революстуг пролетариаттың политиказы херек кырында мындыг болур ужурлуг, революцияның үезинде үлетпүрчин партияның тактиктиг айтырыг бүрүзүн, практиктиг базым бүрүзүн шиитпирлээринге боду сиңникен болгаш тодаргайлаарга аңгының лозуңу мындыг болур ужурлуг» (Чог., том 9, арын 94).

Социалистиг революцияның ленинчи теориязы революцияның гегемониязы болур российниң пролетариадының күжүнге, хоорайның болгаш көдээнің чартык пролетар массазының революсчу аргазынга ханы идегел-биле сиңникен. Социалистиг революцияның ленинчи теориязы буржуаз революция биле пролетар революциязының аразында улуг чалым-хая бар деп турар, пролетариаттың гегемониязын, пролетариат биле тараачыннарның эвилелин болуп болбас деп турган хоорайның болгаш көдээнің чартык пролетар массаларының революсчу аргазы чок деп турган барыын-европ оппортунистерниң ирик теориязын чылча шапкан.

Социалистиг революцияның ленинчи теориязы пролетариаттың гегемониязының идеязын херек чок деп турган болгаш тараачын шимчээшкининиң революсчу аргазынга болгаш Россияның үлетпүрчин аңгызының хүжүнге идегевес чорукту нептередип турган реакциялыг, ленинизмге удур троцкистерниң «үзүк чок революция» дугайында теориязынга өлүмнүг согуушкунну берген.

Тускайлап алган чаңгыс чуртка социализм тиилеп болурунуң дугайында дорт түңнелге 1905 чылда Ленин келбээн дээн үүве билдингир болгай, ынчалза-даа, социалистиг революцияның чаа теориязынга ындыг түңнелди кылып болур бүгү үүлдер кирген. Ленин ол түңнелди бодунуң «Европаның Катышкан Штаттарының лозуңунуң дугайы» деп үүлүнге ылган.

Лениниң «Социалистиг революцияга социал-демократияның ийи тактикалары» деп классиктиг ному партияны принципиалдыг стратегияга болгаш тактикага кижизидер талазы-биле, большевик партияның политиктиг белеткелиниң талазы-биле улуг рольду ойнаан. Ол ном үлетпүрчин аңгыда буржуазияның агентилери, революцияның эргеажыының өскерликчилери меньшевиктерниң болгаш барыын-европ реформистерниң оппортунистиг тактиказын чылча шапкан.

«Лениниң ол чогаалының төөгүлүг ужур-дузазы хамыктың мурнунда үүдедизе, меньшевиктерниң биче буржуазчы тактиктиг айтыышкынын идея талазыбиле чылча шапканы, буржуаз-демократтыг революцияны оон ыңай делегередиринге, хаан чазааанче чаа халдаашкын кылырынга Россияның үлетпүрчин аңгызын чепсеглээни болгаш буржуазтыг революцияның социалистиг революцияже өзүп киреринің эргежок чугулазының тодаргай перспективазын орус социал-демократтарга бергени болур.

Ындыг болза-даа, Лениниң чогаалының ужур-дузазы ооң-биле төнүп калбас. Ооң үнелеп четпес ужур-дузазы болза, марксизмни революцияның чаа теориязы-биле ооң байытканы болгаш ооң дузазы-биле бистиң чурттуң пролетариады 1917 чылда капитализмни тиилээн большевик партияның революстуг тактиказының үндезинин салганы болур» («ВКП(б)-ниң төөгүзү Допчу курс», арын 89).

* * *

В. И. Лениниң «Демократтыг революцияга социал-демократияның ийи тактикалары», И. В. Сталинның «Боо-чепсектиг тура-халыышкын болгаш бистиң тактикавыс», «Революсчу түр чазак болгаш социал-демократия» деп чогаалдарында чогаадып кылган большевик партияның стратегиязының болгаш тактиказының улуг амыдыралчы күжүн орустуң үш революцияларының болгаш бүгү-делегейниң үлетпүрчин шимчээшкининиң байлак дуржулгазы бадытаан. Большевик партияның стратегиязы болгаш тактиказы В. И. Лениниң «Күрүне болгаш революция», «Коммунизмде ургларның «чөөннээр аарыы» болгаш И. В. Сталинның «Орус коммунистерниң стратегиязының болгаш тактиказының дугайында айтырыгга», «Октябрь революциязы болгаш орус коммунистерниң тактиказы» деп чогаалдарынга оон ыңайгы хөгжүлдени алган.

Большевизмниң стратегиязының болгаш тактиказының үндезини бүгү чурттарның коммунистиг партияларынга хөделиишкинниң удуртулгазы болур. Большевик партияның кончуг улуг дуржулгазынга даянып алгаш улус демократиязының чурттарының коммунистиг болгаш ажылчын партиялары улуг тиилелгелерни чеьдип алган. Пролетариаттың гегемониязының дугайында ленинчи-сталинчы өөредигни удуртулга кылып алгаш, олар боттарының чурттарының улус массазын социализм тудуушкунунга ажылчын аңгыга долгандыр сырый катыштырган.

Марксисчи-ленинчи стратегияның болгаш тактиканың принциптерин кыдат революцияның байдалынга таарыштыр ажыглаанының, пролетариаттың гегемониязын Кыдаттың национал-хосталгалыг шимчээшкининге боттандырганының ачызында Кыдаттың коммунистиг партиязы гоминданчы реаксылыг ёзу-чурумун, феодалдыг болгаш империалистиг дарлалды чок кылыр дээш кыдат улустуң демиселин удуртуп баштап, чаа улус республиказын тургузарын хандырып шыдаан.

Капиталистиг чурттарның коммунистиг партиялары ленинизмниң стратегиязын болгаш тактиказын удуртулга болдуруп алгаш үлетпүрчин аңгының хүрээлеңиниң чаңгыс эви дээш, тайбың, хосталга, боттарының чурттарының хамаарышпас чоруу дээш, ажылчы чоннуң капиталистиг кулданыышкындан, колониалдыг дарлалдан хостаары дээш бүгү улустуң демиселинге пролетариаттың гегемониязын боттандырар дээш демиселди чорудуп турар.

Ленин—Сталинның чогаалдары бүгү чурттарның ажылчы чоннуң тайбың, социализм, демократия, бүгү делегейге коммунизмниң тиилелгези дээш демисели тиилелгелиг болурунга оларны бүзүредип турар

В. ЩУРАЕВ

Сайзырангай чер ажылының үндезилекчизи

(В. В. Докучаевтиң төрүтүнге-ле 105 чыл болганынга)

Василий Васильевич Докучаев (1846 чылдың март 1-де төрүтүнген) улуг орус эртемдээн, хөрзүн эртеминиң эртем талазы-биле үндезилекчизи.

В. В. Докучаев XIX үс чылды сөөлзүредир Россияга турган өң-не шылгарангай орус эртемдээннериниң санынга хамааржыр. Докучаев хөрзүннерни шинчилевишаан, бистиң Төрээн чуртувустуң ховуларынга муң муң километрни эрткен. Орустуң кара хөрзүнүн шинчилээринче Докучаев улуг кичээнгей салган. Ооң чогаалдары хөрзүн дугайында—хөрзүн эртеминиң эгезин салган.

Россияның көдээ ажыл-агыйынга канчаар-даа аажок улуг когаралды чедирген кандаашкынныг (1891—1892) чылдарның соонда В. В. Докучаев кандаашкын-биле демиселдиң эртем талазы-биле бир дугаар системазын чогаадып кылган болгаш хову камгалаар ыяш куржагларын ховуларга калбаа-биле тарып олуртурун сүмелээн. Хөй чылдар иштинде чоруткан шинчилел ажылдарының түннелинде Докучаев хөрзүннериниң тывылганының болгаш ажыглаарының айтырыгларын чогаадып кылган, кандаашкын-биле демиселдиң хемчеглерин төлевилээн турган. Ховунуң ыяш сайзырадылгазы, көдээ ажыл-агыйның дуржулга хөрээ, көдээ ажыл-агыйның эртеми эртемдээнниң бүгү ажыл чорудулгазының дургузунда улуг черни эжелеп турган. Геология талазы-биле айтырыгларны шинчилеп өгелээш, Докучаев хөрзүн эртеминче шилчээн болгаш кандаашкын-биле демисел, бедик болгаш туруштуг дүжүттер дээш демиселдиң талазы-биле бодунун эртем талазы-биле ажыл-чорудулгазын доозкан.

В. В. Докучаев хөрзүннериниң эртем талазы-биле бир дугаар тодаргайла шкынын берген. Докучаевтин биле алырга хөрзүн болза, бойдустуң онза бүдүжү болуп турар, ол болза, хөрзүннүң нарын сайзырадыкчыларының ачызы-биле тыптып турар. Анааа хамааржыр үүлдер: а) иеиниң породазы (довурак), б) дыныг амытанның болгаш үнүштүн организмнери, в) климат, г) чурттуң назы-хары, д) чер-червиң рельефи.

Хөрзүннү черниң кырын дуглап турар даг породаларынга хамаарыштырып турган барын Европаның болгаш Американың хөрзүн эртемдээннериниң тодаргайлаашкынындан Докучаевтиң тодаргайлаашкыны онза ылгалдыг болуп турар. Хөрзүн—даг продазы өвес, харын бойдустуң онза бүдүжү болур деп Докучаев көргүскен.

Докучаев бодунуң үре-түннелдиг ажыл-чорудулгазы-биле хөрзүннү шинчилээри бойдустуң бүдүжү, ову бүдүрүлгевиң чепсээ кылдыр шинчилээринден кажан-даа аңгылавайн турган. Хөрзүннү шинчилээри Докучаевка хөрзүннү шиңгээдип алырының болгаш башка рып өгелээриниң аргазы болуп турган. Хөрзүннү шинчилээри Докучаевтин эртем талазы-биле чогаалдарының кол үндезини, хөрзүннү шын болбаазырадырынга, удоврениелерни ажыглаарынга, черлерни кургадырынга болгаш сугарарынга, ховуларны, элезиннерни, оңгул-чиңгил болгаш оон-даа өске черлерни ыяштыг болдурарынга эргежок чугула үүл болуп турган. Эртемдээнниң бүгү ажыл-чорудулгазы ол практиктиг сорулгаларны шиитпирлээринче угланган.

В. В. Докучаев Петербург университединиң минералогия кафедразын удуртуп турган. Докучаев бодунуң эртем талазы-биле бир дугаар улуг ажылын Россияның Европа талазында хемнериниң шынааларының тывылганын шинчилээ-ринге чыруткан. Ооң-биле кады Докучаев Россияның Европа талазының хөрзүнүнүң чуруун чогаадырынга идепкейлиг киришкеш, ооң соонда кара довурактыг хөрзүннерни бүгү талазы-биле шинчилээринге кирген. Докучаев Россияның Европа талазының бүгү-ле ховулуг районнарын кезип, хөрзүн шинчилээриниң методиказын чогаадып, кара довурактыг хөрзүннериниң шынарын болгаш составын, дөмдектерин доктаадыр арганы берген кончуг чугула болгаш үнелиг материалды чыгган. Кара довурактыг хөрзүннерни шинчилээн дугайында бодунуң түннелдерин Докучаев 1883 чылда „Россияның кара довурактыг хөрзүннери" деп номунга илереткен. Кара довурактыг хөрзүннерни шинчилээниниң соон дарый эртемдээн баштай Нижегород, а ооң соонда Полтава губернияларынга чер-үнелээр ажылдарны удуртурун бодунга алган.

Докучаев ол ажылдарга хөй санныг аныяк талантылыг эртемдээннерни хаара тудуп, оларнын-биле кады чүгле хөрзүннү өвес, харын оларны долгандыр турар бүгү условиелерни: чер-черниң геологтуг тургузуун, рельефин, климатын, үнүжүн, ол ышкаш экономиканы, дүжүттү агротехниканы болгаш оон-даа өске чүүлдерни шинчилээн. Ол ажылдар бойдусту болгаш ыяштыг-ховулуг куржагларның көдээ ажыл-агыйын шинчилээринге канчаар-даа аажок улуг материалды берген.

Чүгле бойдус: хөрзүн, климат, үнүш өвес, харын янзы-бүрү куржагларда (зоналарда) көдээ ажыл-агый база янзы бүрү болур деп чүвени Докучаев доктааткан. Мынчангаш агрономия болза, „зональдыг эртем болур ужурлуг" тодаргайлаарга тайганың, кара довурактын хөрзүнүнүң кандыг бир куржаның бойдус болгаш көдээ ажыл-агыйының условиелеринге таарышкан турар ужурлуг деп Докучаев чугаалаан.

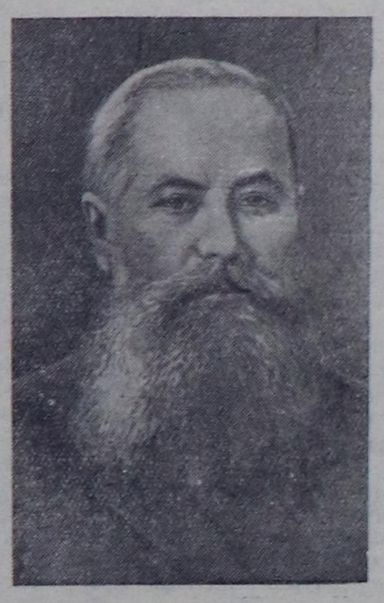

Докучаев хөрзүн дугайында эртемниң үндезиниң салгаш, агрономнуг айтырыглар-биле хөрзүн эртеминиң эртем талазы-биле үндезиннерин көдээ ажыл-агыйга, ыяш ажылынга, кандаашкын-биле демиселге практик кырынга ажыглаарынче улуг күштү үндүрген.

1891 чылда Россияның бүгү-ле кара довурактыг куржагларының барык шуптузу улуг кандаашкынга болгаш дүжүт чок чоруккa таварышкан. Ол үеде тараа дүжүдүнүң багай болуп турган чоруу аш-чуттуу болдуруп турган, чүгле дээрге хаан чазак тараачыннарга кандыгдаа дуза көргүспейн турган.

Шылгарангай орус эртемдээн кандаашкыннарның, дүжүт чок чоруктуң чылдагаанларын илередип, олар-биле демиселдиң аргаларын ажылдап тыпкан. Докучаев ол чылдагаанларны тодаргай шинчилээнивиң түннелинде бойдусту болгаш ажыл-агыйны үндезини-биле өскертип турган кандаашкынны болдурбайн барып болурунуң түннелин үндүрген, 1892 чылда парлап үндүрген „Бистиң шаандаккы болгаш амгы ховуларывыс" деп номунга ону илереткен.

Ховулуг куржагларга кандаашкын-биле демиселдиң планын чогаатпышаан, эртемдээн, күрүнениң ниити эрге-ажыктарын көрүп турган. Мынчангаш Докучаевтиң планы чүгле социалистиг ниитилелдиң үезинде боттанып болгаш ону долузу-биле үнелеп болур турган.

Кандаашкын-биле демиселдиң планы хамыктың мурнунда ховулуг куржагларның хемнерин таарыштырарының талазы-биле калбак ажылды чорударын көргөн. Волга, Днепр, Дон болгаш өскедаа улуг хемнерни болдунар шаа-биле чиңгеледирин, чамдык черлерге агымын дортталдырарын, курлавыр суг шыгжавырларын тургузарын, часкы үеларни эвээжедирин, каржы васостарның хемнерче кирерин кызырарын, хемнерниң эриктерин тургаар ыяш куржагларын тургузарын, элезиннерни бызыглаарын эртемдээн сүмелээн. Элээн бичии хемнерге болгаш пароход чоруур улуг хемнерге плотиналарны тургузарын эртемдээн сүмелээн.

Эргежок чугула тарылга шөлдерин, шынааларны, аъргa-ыяшты болгаш сугну тодаргайлавышаан, девискээрни чөп организастаары көдээ ажыл-агыйның көдүрлүүшкүнүнге улуг ужур-дузалыг. Ол шөлдерниң хамаарылгазын чер-черниң климаттыг болгаш хөрзүннүг негелдеринге холбаштырарын Докучаев сүмелээн.

Мынчангаш, кандаашкын-биле демисежир сорулга-биле ховулуг куржагларның бойдузун өскертириниң талазы-биле хемчеглерниң делгеренгей планын Докучаев чогаадып кылган. Өске хемчеглерниң иштинде хову камгалаар ыяш куржагларын болгаш өске-даа ыяш олуртулгаларын тургузарын Докучаев сүмелээн. 1892 чылда Докучаевтиң удуртулгазы-биле организастаан «онза экспедиция» болза, Докучаевтиң бүдүрүлге байдалдарынга сүмелээни хемчеглерни шылгаар ужурлуг турган. Ол сорулгага Велико-Анадольский, Старобельцкий болгаш Каменно Степвой деп үш дуржулга участоктарын шилип алган. Ол участоктарга ыяш тарылгазын чоруткан болгаш метеорологияның, ыяш ажылын сайзырадырының, агрономияның ажылдарын болгаш хөрзүн шинчилелин организастаан.

Ол участоктарга кылган дуржулгалар ховулуг куржагларга дүжүт чок чоруктуң чылдагаанларын илередиринге болгаш кандаашкынга быжыг чер ажылын тургузарының талазы-биле хемчеглериниң системазын чогаадып кылырынга улуг рольдиг болган. Ылаңгыя Каменно-Степной участокка тургускан көдээ ажыл-агыйның дуржулга станциязы (1946 чылда Төп-кара довурактыг куржагларның В. В. Докучаев аттыг чер ажылының эртем-шинчилел институду кылдыр өде организастаан) чер ажылының сиген аралаштыр тарыыр системазынга кирип турар Докучаевтиң, Костычевтиң болгаш Вильямстың сүмелээн хемчеглериниң канчаардаа аажок өптиин болгаш шынныын бүрүнү-биле бадыткаан.

Төп-кара довурактыг куржагларның В. В. Докучаев аттыг чер ажылының өртем-шинчилел институдунуң (мурнунда Каменно-Степная дуржулга станциязы) ховуларга агротехникгиг хемчеглериниң айыткан системазы долузу-биле шиңгээтинип алдынган, тараа культураларының дүжүттүү кыска хуусааның иштинде ийи катап өскен болгаш гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 20—25 центнер болганын ССРЭ-ниң Министерлер Чөвүлели болгаш ВКП(б) ТК 1948 чылдың октябрь 20-де үндүрген доктаалынга айыткан. Эн-не улуг кандаашкынныг 1946 чылда безин институттуң ховуларынга күзүн чажып тараан кызыл-тас гектар бүрүзүнден 16,5 центнер, күзүн чажып тарыыр көк тараадан 15 центнер, чазын чажып тарыыр кызыл-тастан 10,6 центнер, суладан 15,8 центнер болгаш тарымал тооруктан 21,2 центнер дүжүттү алган. Ынчаарга ол үеде институтту долгандыр турган колхозтарның тараа культураларының дүжүдү 3—4 катап куду болган.

В. В. Докучаев „Бистиң шаандакы болгаш амгы ховуларывыс" деп бодунуң ажылынга көдээ ажыл-агыйның адырынга эртем-шинчилел ажылдарын хөгжүдериниң болгаш каадырларның белеткелин организастаарның планын төлевилээн. Эртем ёзузунга үндезилээн чаа агротехниктиг аргаларны чогаадып кылырынга көдээ ажыл-агыйның эртем-шинчилел институттары болгаш көдээ ажыл-агыйның дуржулга станциялары Россияга тургустунган турар ужурлуг деп Докучаев айыткан. Ниити чер ажылының болгаш зоотехниканың айтырыгларының талазы-биле, ол ышкаш тус-тус: хендир ажылының, кат-чимис ажылының, балык ажылының, ары ажылының болгаш оондаа өске адырларының аайы-биле ындыг станцияларны эргежок чугула деп эртемдээн бижээн.

Агрономнуг каадырларны белеткээринге көдээ ажыл-агыйның институттары тургустунган турар ужурлуг деп Докучаев айтып турган.

Оларның иштинден чүгле хөрзүн эртеминиң төлөөлекчилери өвес, харын аңаа чоок төрел эртемнер—геологиянын, минералогиянын, петрографиянын, геоботаниканын, географиянын, ыяш сайзырадырының, агрономияның өң улуг төлөөлекчилери болган өөренікчилерни эртемдээн Докучаев шилип ап чораан. В. В. Докучаев 1903 чылда өлгөн.

Докучаев чүгле шылгарангай эртемдээн өвес, харын эртемнин ёзулуг чогаадыкчызы, ооң биле кады бодунуң Төрээн чуртунга кызыгаар чок бердинген изиг патриотчу болгаш хөй ниитиниң мурнакчы деятели болур. Ооң эртем талазы-биле идеялары социалистиг көдээ ажыл-агыйга улуг ужур дузалыг болуп турар. Кандаашкын-биле демисел талазы-биле Докучаевтиң теориязы болза, орус эртемнериниң улуг чедиишкиннериниң бирээзи болур.

Бойдусту чаартырының сталинчы улуг планы В. В. Докучаевтиң, П. А. Костычевтиң болгаш В. Р. Вильямстың эртем талазы-биле идеяларын боттандырарын бодунда киирип турар.

Профессор **Д. ВИЛЕНСКИЙ.**

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Колхозтуң ниити өнчү-хөреңгизин камгалаар

Колхозтарның организас, ажыл-агый тургузуун быжыглаарда күш-ажылдың сагылга-чурумун бүгү хемчеглер-биле быжыглаары онза ужур-дузалыг болуп турар. Колхозтарның ниити өнчү хөреңгизин көвүдедип, оларның орулгалыг адырларын калбартыры колхозчуларның хөй-ниитиниң ажылынга ак-сеткилдиг ажылдаарындан улуг хамааржыр.

Бии-Хем районда Чкалов аттыг колхозтуң чамдык кежигүннери ниитиниң ажылынга киришпес, боттарының хууда ажылдарын кылырынга өйлежип турар. Чижээ, ол колхозтуң кежигүннери эштер Сүүрен, Дондупай, Серен-оол, Меңмир, Эдер-оол, Допуй-оол олар ниитиниң ажылынга киришпейин турар. Ындыг чалгаалар-биле демисел кошкак болуп турар.

Колхозтуң өнчү хөреңгизин карак огу дег камгалаарынга сагыш салыышкыны четпес. Ооң ужурундан колхозтуң бүдүн сараат сигеннерин кайы хамаан чок чарыгдаар, оорлаар болгаш колхозтуң малдарын алган кижилер амдыгаа чедир төлевейн турар үүлдер бар.

Колхозта партия эге организациязының секретари эш Сединей, колхозтуң даргазы эш Сундуй олар колхозта чалгааларны чогуур өйүнде илередирин, колхозчу өнчү-хөреңгини самчыгдаарларны тодаргайлап, ындыг кижилерни ышыгыы хемчег алырының ажылын чорударының улуу харын олар-биле элтежип турар. Ам чоокку үеде колхозта четпестерни дарый узуткаарынче боттуг ажылдарны чорудары партия эге организациязының болгаш колхозтуң баштаар чериниң чугула сорулгазы болур.

К. ХОМУШКУ.

Хагдынар чыгаан школа

Барыын-Хемчик районнуң Аяңгатыда «Ленинчи комсомолдуң 30 чыл ою» колхозтуң даргазы эш Маадыр-оол, ында школага эрткен күзүн-не 400 кулаш ыяш белеткеп бээр болуп школа эргелекчизи эш Самбуу-биле керээ чаргаш, белеткезе чогуур ыяштың өртээнден элээн хөй түннүг акшаны алган турган. Ынчангаш 170 кулаш ыяшты арай боорда белеткээш, ооң-биле шуут соксап каан.

Кыштың соогу ам-даа бар, от салыр печка саны хөй болганда, демги ыяш удаткан-даа чок төнген. Ыяш төнгенден бээр 3 ай ажып турар. Акша алган Маадыр-оол дарга амдыгаа чедир аазавышаан. Кышты өтүр чаңгыс шанактап дүжүрүп келген, оозу чүү-даа болбас, эртенинде көөрге, школа чанында база-ла «ыт кагар ыяш чок» болур.

Шак мындыг байдалдың уламы-биле школа одаар ыяш талазы-биле кышты отүр берге байдалдарга үргүлчү таваржып, чамдык үелерде 3—4 хонукта улаштыр кичээл үстүп келген. Сөөлгү үеде ыяш чогунуң уламындан кичээл үстүр чорук улам кедереп, школа мырыңай шуут хагдынарынга чеңдип турар.

Школа ол хире берге байдалга таваржып, хагдынарынга чоокшулап турда, колхозта партия, комсомолдун эге организациялары, суму Соведи, колхоз баштаар чери болгаш школэ эргелекчизи эш Самбуу олар душ-дужунда муңганып базып тургулаар боордан башка, шиитпирлиг хемчеглер алыр дугайын бодавайн турарлар. Бо чылын безин кыш ажып чадап турган школа, келир өөредилге чылында оон-даа дора байдалга таваржыры чай лаш чок.

Мынчангаш бо школаның бо-даа, келир-даа чылгы одаар ыяш белеткелиниң дугайында район организацияларындан дайынчы хемчегни албас болза хоржок болган.

С. СААЯ.

Чоннуң культурлуг болгаш материалдыг хереглелдерин хандырар

Өвүр районнуң Саглы сумузу областың эң-не ырак кыдыг-кызыгаар сумуларының бирээзи. Ук суму культурлыдыышкынның амгы чедиишкиннерин четче көрбейн, ооң көргүзүү-биле хандыртынмайн турар. Сумунуң чурттакчы чону кино көрбээнден бээр 5—6 чыл ашкан. Ол сумуну кино-биле хандырар дугайында район болгаш суму Советтери кандыг-даа хемчегни бо хүнге чедир албаан. Районда ам үеде 2 көжер кино бар, олар үргүлчү-ле район төвүнде туруп турар. Ол киноларның бирээзин чеңдип алыр талазы-биле Саглы суму Соведи эш Лопсаң аттар тып шыдавайн турар. Ол ышкаш областың национал театрының артистериниң оюннарын, чедиишкинин чон чүгле солундан номчуур аргалыг болуп турар.

Ол ышкаш сумунуң чону чугула хереглелдиң барааннары-биле үргүлчү четче хандыртынмайн турар. Районга келген бараанның хуваалдазын төп эвес таарыштырып турары-биле чер аразы ырак болган чеңдип ап шыдавайн турда, дораан-на район төвүнге садыглапкан болгулаар.

Ынчангаш эң ырак-узак сумуларның чурттакчы чонун хереглелдиң чугула барааннары болгаш артистерниң оюну, кино дээн ышкаш үүлдер-биле үзүктел чок хандырары чугула.

В. ШАРЫЙ-ООЛ,
Саглы суму школазының эргелекчизи.

Ниити чуртталга черин арыг-шевер тургузар херек

Чаа-Хөл суурда крыша-даа чок улуг бажың бар. Ол бажында районнуң саңхөө килдизи, райпарткабинет, районнуң ном садыы, библиотека, культура бажыңы дээн чижектиг албан черлери туруп турар болгаш элээн хөй аал ишти база чурттап турар. Ол бажыңның арыг-шевер байдалы кончуг багай. Эң ылаңгыя коридорунуң ишти эң чударгай, пок-сак чүвелер дыка хөй. Ону аъштап арыглаар деп кым-даа сагыш салбайн-турар. Ол бажында чурттап турар өг-бүлелерниң оттулар ыяш болгаш өске-даа чүвелер шыгжаар кладовкалары мырыңай чок. Ооң ужурундан ол кижилер оттулар ыяжын чидирер чорук үргүлчү болуп турар.

Районнуң арыг-шевер комиссиязы олче кичээнгей салбайн турар.

Ол бажыңның эжиктерин эки септеваан, ынчангаш эжиктери хагдынмас, покту бажыңның чанында төп турар. Ынчангаш ол ниити чуртталга бажыңының арыг-шевер байдалын экижидип, септелгезин кылган турары көдээ Советтиң соңгаарладып болбас сорулгазы болур.

А. ТАРААЧЫ.

Почта тарадылгазын экижидер

Эрзин районнуң Нарын сумузунуң ажылчы чоннары бо чылын дыка хөй чагылдаларны бижиткен, областың парлалгаларындан безин 140 хире чагылдалар бар. Номчукчуларның аңаа төлээн акшазын айытпаска безин, почта тарадылгазын саададыр чорук—чоннуң депшилгелиг культуразынга хоралыг болур.

Сумуга почта айда чаңгыс келир, чамдыкта бүдүн чартык ай болганда-даа келгилээр. Ынчаарга ол эккээрде чагылданың дең кезии чок болур. Ылаңгыя ында школага «Шынның» 2—11 дугаарлары шуут келбээн, «Тываның аныяктары» болгаш өске-даа солуннар четче эвес болгулаар.

Эрзинниң район почтазында шак ындыг харыысалга чок байдал өске-даа сумуларда илереп турар. Ооң сайгарыкчызында эш Бадринаның ак-сеткилдиг ажылдавайн турарын хынап, чоннуң негелдезин хандырары чугула.

А. ДОРЖУ.

Райсаң килдизинде бюрократсыг чоруктар

Кызылдың көдээ районнуң Сесерлиг сумузунда Маады Киимаа Шаваровна деп хөй ургларлыг ие чурттап турар. Хөй ургларлыг иелерге дузалаар дугайында совет чазактың доктаалын ёзугаар ук ие күрүне дузаламчызын 1950 чылдың апрель айдан эгелеп алыр ужурлуг кижи-дир.

Бо аразында ук Маады ол дузаламчыны алыры-биле Сесерлигден Кызылга он ажыг хатап кээп, Кызылдың көдээ районунуң саң килдизиниң эрегелекчизи эш Мидряшкинге болгаш районнуң күүсөм даргазы эш Кара-оолга хөй удаа айтырыгларны тургузуп келген. Олар районнуң саң килдизиниң бухгалтери Куземаже чорудуптарга оозу, улуг оглуңарның ажылдап турар черинден шынзылгадан эккелиңер, акшазын үндүрүп бээр бис деп Маадыга чугаалаан. Ук Маады ону ёзугаар улуг оглунуң ажылдап турар черинден шынзылга алгаш демги бухгалдер Куземага апарып бээрге, келир айда акшаңарны үндүрүп бээр бис дээн. Айтып каан хуусаазында хөй улугларлыг ие чеңдип келирге «силерниң мындаагы шынзылгаңар читкен, ам катап өске шынзылга эккелиңер деп» бухгалдер Кузема таваар чугаалаан.

Кызыл көдээ районунуң саң килдизиниң ажылдакчыларының бюрократсыг чоруунуң ужурундан хөй ургларлыг ие чазактың доктаадып каан дузаламчызын мынчага чедир ап шыдаваан.

А. ДЕНДИП.

Арага көгээри болган

Аскы-Барлыктың суму төвү чүгле ол девискээрниң эвес, Барыын-Хемчик, Бай-Тайга районнарның аргыжылгазының белдири чер. Ындыг чугула төпте садыг ажылдакчызы ажылынын шагын хүннерде үзер хамаан чок, чаңгыс шакта-даа хожудадып болбас, харын чоннуң негелдезин хандырарынга могаг чокка ак-сеткилдиг ажылдаар ужурлуг.

Төрээн чуртунуң мурнунга хүлээлгезин садыгжы Дылай күүсетпейн турар. Ооң «мергежили» чүгле арага хөгээри болган. Садыынга арага кирерге битонбиле кады бажыңынче көже бээр, ол арага доозулбааже садыын-даа ажытпас.

Арагага медерелин быжыр чиртир четкен байдалы-биле садыынга чоннуң чугула хереглелдиг шай, дус, тапкы ышкаш бараанларын четчелеп ап шыдавайн турар. Район төвүнче үргүлчү баар-даа болза, база-ла медерелин ышкындар арагалаан турар. Дылайның бо байдалы дарый хынап көөрү чугула.

С. ОДАЙ-ООЛ.

Хуралдың шиитпири эки түннелди берип шыдаар

Шагаан-Арыг тыва 7 чыл школазының Ленин аттыг колхозта болгаш хоорайда чурттап турар өөреникчилерниң ада-иелериниң хуралы болуп эрткен. Хуралга 64 ада-иелер болгаш төрелдер киришкен. Хурал 1950—51 өөредилге чылының арткан улдуңнарында ада-иелериниң мурнунда салдынып турар сорулгаларны шиитпирлээн. Хуралдың киржикчилеринден 17 кижи школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылында чамдык четпестерни болгаш ада-иелериниң талазындан школа ажылынга багай дузалажып турарының дугайында бот-шүүгүмчүлелчи саналдарны бергилээн. Ылаңгыя башкыларның талазындан ада-иелер-биле четпес харылзажып, оларның ургларының канчаар өөренип турарының дугайында беседаларны чорутпайн турарын болгаш ада-иелериниң хуралы чүгле чаңгыс удаа эртип турар чорук школаның баштаар черинден ада-иелериниң чугула рольдуун чедир үнелевээнин көргүзүп турар. Өөреникчилерни долу болгаш чартык күрүне хандырылгазынга алырда улустарның хөреңги шинээзин өөренип көрбейн, колхозтан үндүрткен феодал ызыгуурлуг Окаанчык, Байыр-оол дээн ышкаш кижилериниң ургларын күрүне хандырылгазынга ап, чамдык чедимес, хөй ургларлыг колхозчу араттарның ургларын күрүне хандырылгагазынга албайн турган таварылгаларны шыңгыы шүүгүмчүлээн. Өөреникчи оглу Мишаны хеп-сын болгаш аъш-чем-биле хандырып шыдаар хире шалыңныг тургаш, эш Опай бодунуң оглунга аъш-чем бербейн, самдар хеп-биле школаже чорудуп турганының дугайын школа башкызы эш Дүкежек кончуг шын шүүгүмчүлээн. Өөреникчи оглу Төгүс-оол 3 чыл иштинде чаңгыс класска катап олуруп турда, оглунуң өөредилгезинче сагыш салбайн турар Окаанчыкты база буруу шаап шүүгүмчүлээн.

База школада өөреникчи ургларының өөредилгезин сонуургап, школаның ажыл-агыйынга эки дузалажып турар Бумбалдай, Анчимаа, Чаңгай, Сат болгаш 72 харлыг Чүсүкей кадай оларга школаның директору байыр чедирип демдеглээн.

Ада-иелериниң хуралынан өөреникчи уруу Лишага бот-кичээл кылыры-биле бажыңында тускай булуңчугашты тургузуп берген эш Саттың үлегери-биле бүгү ада-иелер боттарының бажыңнар, өглериниң ургларының бот-кичээл чорудар булуңнарын тургузарын хүлээнген болгаш интернаттың кижизидикчилериниң дузаламчызы-биле тус-тус бажыңнар, өглерде өөреникчилерниң хүн чурумнарын тургускан. Ленин аттыг колхозтуң колхозчу ада-иелери колхоз даргазы эш Лопсаңның инициативазы-биле школага 1000 кубометр одаар ыяшты дүжүрүп бээри-биле хүлээнгеш, ук хүлээлгезин күүседип киришкен.

Школаның башкылары Ленин аттыг колхозтуң бижик билбес болгаш биче билир колхозчуларын бижикке өөредир хүлээлгени алгаш, башкылар Василь, Чанзыңмаа, Петров олар тус-тус расписаниелерни чогааткаш, өөредип эгелей берген. Ургларны бажыңга занчаар кижизидериниң, оларның өөредилгезинге ада-иелериниң талазындан канчаар дузалажырының дугайында методтуг беседаларны ада-иелерге айда 2-деи эвээш эвес катап чорударын башкылар хүлээнген. Хуралдан 11 кижи состлвтыг төрелдер комитедин соңгаан.

Школа үстүнде сорулгаларны чедиишкинниг күүседири-биле болгаш өөредилге чылының арткан улдуңнарын багай демдектер чокка доозарыбиле башкылар, ада-иелер шиитпирлиг ажылдап киришкен. Школалар бүрүзү бистиң школавыстың үлегери ёзугаар ада-иелер-биле харылзааны шыңгыы тудар ужурлуг.

Б. ДҮПШҮҢ.

Коммунистиг партиялар улустарга хосталгаже болгаш тайбыңче орукту айтып берип турар

(„Быжыг тайбың дээш, улус демократиязы дээш!“ деп солуннуң арыннарындан).

Бухарестиге «Быжыг тайбың дээш, улус демократиязы дээш!» деп солуннуң эвлчеглиг дугаары үнген.

Чезаре Макуччиниң «ССРЭ-де коммунизм тургузуушкунунуң улуг программазы» деп үүлү-биле солун болза, Москва хоорайның Сталинский соңгулда округунуң соңгукчуларының соңгулда мурнунуң хуралынга эш Сталинның төөгүлүг чугаазының беш чыл болганын демдеглеп турар.

И. В. Сталинның чүве чугаалаан хүнүнден бээр эрткен беш чыл сталинчы анализтиң шынныг чоруун бүгү күш-биле көргүскен: империалистер делегейни дайынның малгажынче киир октаптарын база дагын оралдажып турарлар. Амгы үеде агрессияның белеткелинден агрессияның шуут үүлгедиглеринче шилчип кирип, Европа биле Азияның улустарының чамдыызын хулданып алган турар болгаш маадырлыг, тайбыңга ынакшылдыг корей улуска удур кем-буруулуг дайынны чорудуп турар америк империалистер делегейге тергиидээрин кордап, дайынның кол кыпсыкчылары болуп турарлар.

Дайын төнген соонда эртген үе болза, «Совет ниитилел болгаш күрүне тургузуунуң күчүзү биле улуг амыдыралы аргазының чаа-чаа көргүзүглерин берген деп автор демдеглеп турар. Совет социалистиг күрүненің политиктиг болгаш экономнуг күчүзү улам-на өзүп, быжыкан. Совет тургузуг болза, гитлерлиг эжелелге хоозуратырган районнарның ажыл-агыйларын дүрген катап тургузарын хандырган. Хөй национ-алдыг совет күрүне болза, ССРЭ-ниң улустарының акы-дуңма улуг өг-бүлезинде кирип турар бүгү улустарның ажыл-агыйының, база культуразының хөгжүлдезин хандырган.

Совет ниитилел болгаш күрүне тургузуунуң тиилелгелери дайын үезинде, база дайын соонда төөгүлүг улуг ужурдузалыг болуп турар. Ол тиилелгелер болза, делегей төөгүзүнде чаа үени ажыткан. Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының хөрээн уламчылап, капитализмниң ниити кризизин улам-на ханыладып, делегейге политиктиг күштерниң сайгарылгазын үндезини-биле өскертип, тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң бүгү-делегей лагерин тургускан болгаш быжыткан.

«Улус демократиязының чурттарында экономиканың хажык чок көдүрлүүшкүнү» деп эгелиг мурнуку үүл улус демократиязының күрүнелеринде улус-ажыл-агыйының планнарының күүселдезиниң түңнелдерин көргүзүп турар. Капитализмниң дарлалындан хосталган бо чурттарда үлетпүр будүрүлгези көстүп көрбээн темпилер-биле өзүп турар. Кооперативтиг орукче чоорту кирип бар чыдар көдээ ажыл-агый дүжүттүг чоруун бедиткен. Национал орулга дыка өскен болгаш ажылчы чоннарның амыдырал байдалдары экижээн.

Великобританияның Коммунистиг партиязының даргазының оралакчызы, Политбюронуң кежигүнү **Р. Палм Датт** «Британияның хамаарышпас чоруу дээш демисел» деп эгелиг үүлүнге Великобританияның Коммунистиг партиязының программазында бир дугаар ээлчегниң сорулгазы кылдыр санатынган, Британияның национал хамаарышпас чоруун катап тургузары дээш демисел улус массаларның изиг деткимчезин улам-на тып ап турар деп демдеглээн.

Империалистерниң парлалга черлери, оларның иштинде мурнунда «антиамериканизмниң» өзүлдезин ыыттавазын оралдажып турган америк парлалга амгы үеде тускай дүвүрээшкинде туруп турар. «Америка Англияны эжелеп алыр» дээн чижектиг «чогаалдар» бижип турган сатыныкчы америк буржуаз бижикчилер амгы үеде «антиамериканизм» халбарып турар, ол болза, кандыг-бир чаңгыс аңгының, чоннуң кандыг-бир чаңгыс кезээниң бодалын көргүскени ол эвес болур деп бижип турарлар. «Боттарының дайыннарынга американчылар боттары тулушкайлараан»—дээр сөстерни чер болганынгала хижи дыңнап болур деп америк буржуаз журналист Лондондан девидеп бижээн.

«Демократия биле тайбың дээш, амыдыралдың эжижидиишкини болгаш социализм дээш демисел үүгле монополистиг англи капитал биле англи империализмге удур демисел эвес болурдур. Ол дээрге — монополистиг тергиидекчи америк капиталга, америк империализмге болгаш ооң биче адаанчыларынга база удур демисел болур. 1945 чылдан бээр тывылган чаа үүл бо болур-дур» деп эш Палм Датт айыткан.

Бодунуң хамаарышпас чоруу дээш англи улустуң демисели англи империалистерге удур Британ империяның колониальдиг улустарының демисели-биле чоок харылзаалыг болуп турарын автор база көргүскен. Ооң бижип турары болза: «Великобританияның Коммунистиг партиязы хөй чылдарның дургузунда Британ империяга дарладып турар бүгү колониальдиг улустарның хосталгазы болгаш национал хамаарышпас чоруу дээш демисежип келген. Ол демисел-биле кады коммунистиг партия болза, Англия ам херек кырында америк империализмниң чалчазы апарган төлээде, англи улустуң хосталгазы-биле национал хамаарышпас чоруу дээш демиселди база чорудуп турар. Империализмге удур демиселдиң ол ийи талазы-бот-боттары чоок харылзаалыг болуп турарлар. Америк дузаламчы-биле империяны камгалап алыр дээн чүткүл Англияның чагырыкчы аңгызын ынчангаш америк тергииделге чагыртырарынга чедирген».

Англияның чагырыкчы аңгыларының империалистиг политиказының сатыныкчы, кара-сагыштыг характерин Палм Датт сойгалап илереткен: «Шынында империя чоннуу эвес, а чагырыкчы англи аңгының империязы болуп турар. Англи империалистер—банкирлер, үлетпүрнүң, садыгның монополиялары, база ол-ышкаш колониялларда капиталдар эдилекчилери боттарының империязын камгалап алыр болгаш калбартыр дээш Англияның национал эрге-ажыктарын үргүлчү когарадып турганнар. Херек кырында космополиттиг үзелдің талалакчылары болбушаан, олар болза, Англияны чүгле боттарының империязының баазазы кылдыр көрүп турарлар. Колониальдиг капитал салыышкыннары оларга канчаар-даа аажок улуг хемчээлдиг кончааларны берип турар болганда, олар англи үлетпүрнү болгаш көдээ ажыл-агыйны чаңгыс черге доктаамал деспээшкинге таварыштырганнар. Олар болза, Англияны улам-на кошкаткан боттарының империалистиг дайыннарынга англи улусту харыксырадып баксыратканнар. Ам олар болза, америк камгалал-биле боттарының империязын камгалап алыр дээш Англия биле англи улусту америк империалистерге ыят чогу-биле садып турарлар».

Великобританияның коммунистиг партиязының салган сорулгаларының күүселдези дээш демиселче коммунистиг партияны, ажылчын аңгының калбак кезектерин болгаш ниитилелдиң депшилгелиг талазын мобилизастаарының эргежок чугулазын демдеглевишаан, эш Палм Даттиниң бижээни болза: «Капитализмниң база дайынның кол уязы—АКШ-ка англи эрге-ажыктарны ыят чокка чагыртырынга удур демиселче ажылчын шимчээшкининде, база лейборист партияның, профэвилелдериниң болгаш кооперативтерниң иштинде калбак кезектерни, база ол ышкаш лейбористер дээш бадылап турарлар билє лейборист партияны күзеп турарларның хөй массазын угландырары биске эргежок чугула болур.

Англияның национал хамаарышпас чоруу дээш демисел чүгле ажылчын шимчээшкинин хаара тудар ужурлуг эвес. Аңаа бүгү партияларның талалакчылары биле партия кежигүнү эвестер база катыжар ужурлуг. Америк тергииделдиң мурнунга боттарының баштыңчыларының дүжүп бергениниң дугайында консервативтиг партияның аная кежигүннериниң дүвүрээшкининиң илерээшкиннери болза, онза чугула политиктиг болуушкун болган».

Великобританияның Коммунистиг партиязының Күүсекчи комитеди партияның бүгү кежигүннеринге тускай политиктиг чагаа тараткан. Великобританияның Коммунистиг партиязының программазын чогаадырының өйү келгенин ол чагаада демдеглеп турар.

«Ындыг программа чокка бистиң партиявыс англи улустуң удуртукчу күжү болуп, ооң деткимчезинге даянып шыдавас. Ындыг программа чокка бистер, ажылдың туруп турар методтарын өскертип, бистиң хүн-бүрүдеги ажылчорудулгавысты келир үениң перспективазы-биле холбаштырып шыдавас бис» — деп чагаада айтып турар.

Оон ыңай чагаада чугаалап турары болза: «Амгы берге үеде бистиң партиявыс болза, Британияның мурнунда турар сорулгаларны шиитпирлээрининң дайынчы, долу бүзүрелдиг болгаш тодаргай программазын саналдап турар болгаш бурунгаарлаарының оон ыңайгы оруун британ улуска айтып берип турар».

Бельгияның Коммунистиг партиязының чиңгине секретари **Эдгар Лальманың** «Бельги улус тайбың болгаш национал хамаарышпас чорук дээш демисежип турар» деп эгелиг үүлү тайбың дээш демиселдиң хөгжүп турарын хөй санныг фактылар-биле көргүзүп, бельги чазактың чонга удур американзырак политиказын сойгаландыр илередип турар.

Эш Лальманның бижээни болза, Фольменниң чазаа Вашингтоннуң албадалын өзугаар фашисчи шынарлыг кезек хемчеглер боттандырып чоруткан. Ылаңгыя, премьер-министр «Революция дээн адаза чогуур бөлүглежилгениң ажыл-чорудулгазын ажыы-биле деткип турар кижилерни күрүненің бүгү албан черлериниң чайладыр» деп шиитпирлеп алган. Ындыг байдалдыг хемчеглер шынында чүгле коммунистерге удур эвес, харын дайын болгаш социал реакция талазы-биле чазактың политиказының бүгү удурланыкчыларынга удурланган болуп турар. Чазактың ол хемчеглерин чон кадыы-биле буруу шапкан.

Ажылчын аңгының чаңгыс эптиг чорудулгаларын хөгжүдеринге, тайбың талалакчыларының фронтузун быжыглаарынга болгаш коммунистиг партияны күштелдиреринге херек калбак перспективаларның Бельгияда тургустунуп турарын автор база демдеглээн.

Кара-бажында хилинчек көрүп чыдар АКШ-тың Коммунистиг партиязының чиңгине секретари Юджин Деннистиң «Кинданга боогдатырбас идеялар» деп номунуң дугайында **Н. Мостовецтиң** рецензиязын солун парлаан. Ном болза, 1947—1950 чылдарда үүлдериниң, чугааларның болгаш чагааларның чыындызы болур. Ол болза, дайын кыпсыкчыларынга удур, тайбың дээш ажылчын аңгыны болгаш чурттуң бүгү депшилгелиг күштерин баштап алгаш АКШ-тың Коммунистиг партиязының чорудуп турары маадырлыг демиселди көргүзүп турар партияның дайынчы документилери болур.

Рецензияда чугаалап турары болза: «деннистиң бүгү ному — ол болза, АКШ-тың чазааның иштики болгаш даштыкы политиказының реакцылыг кол утказын аъжыдып турар, америк «демократия» дугайында чагырыкчы америк бөлүктериниң меге-хуурмак чоруун сойгаландыр илередип турар тодаргай документ болур. Ооң-биле кады ол ном болза, амгы үеде партияның мурнунда турар кол сорулгаларны, база оларны шиитпирлээрининң оруктарын айтып турар АКШ-тың Коммунистиг партиязының эң чугула документизи болур».

Солунга «Тайбын дайынны тиилээр!» деп ниити эге-биле Франциядан, Германиядан, Италиядан, Чехословакиядан, АКШ-дан, Испаниядан келген дыңнадыглар, база «Ыят чок нүүлдекчи шиитпир» деп реакцияның үүлү парлатынган; «англи-америк империалистерниң колониязында» деп эгелиг Штириядан келген чагаа болгаш **Ян Маректиң** «Италияга титочуларның чаа буурааш-кыны» биле «Кем-буруулуглар ялаладып буруудатырганнарны хостап турарлар» деп эгелерлиг политиктиг үүлдери, база ол ышкаш партия хрониказы биле информация парлатынган.

Тайбыңның бүгү-делегей Чөвүлелиниң сессиязы

БЕРЛИН. Февраль 22-де Д'Арбусьениң даргалааны-биле ажытынган тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң сессиязының хүндүскү хуралынга Ив Фаржтың илеткелиниң талазы-биле санал-шүгүмчүлелдер эгелээн.

Хуралга бир дугаарында Анна Бидлер (Англия) сөс алган. Кижи төрелгетенниң кырында диргели берген турар кара болуттарны тарадырын сессияның киржикчилери оралдажып турар. Бо сорулганы чеңдип алырын үректиң ханызындан күзеп турарлар деп Бидлер медеглээн.

Венгрияның реформаттыг хүрээзиниң епископу Янош Петер тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелин венгер улус хосталганың, хамаарышпас чоруктун болгаш тайбыңның серемчилелдиг камгалакчызы кылдыр санап турар деп бодунуң чугаазынга демдеглээн.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кежигүнү Го Мо-жо (Кыдат) чүве чугаалаан. Бодунуң чугаазының эгезинге америк империалистерниң делегейниң чаа дайынын белеткеп турар айтырыгга доктааган болгаш Кореяга болгаш Тайванга удур америк интервенция дугайын чугаалаан.

Америк чазак тайбың хамык саналдарга шиитпирлии-биле удурланганын болгаш америк империалистер кыканыышкынның дуззазы-биле Катышкан Нациялар Организациязының хөй-хөй төлээлерин 12 күрүнелерниң резолюциязынга удур бадылаарын болгаш ооң орнунга Кыдатты Кореяда «агресчи» кылдыр чарлап турар реаксылыг хопмеге резолюцияны хүлээп алырын албадаан деп Го Мо-жо демдеглээн.

Америк агрессорлар канчалдыр-даа хызып демисежип турза-даа, база Корея дайынында болуушкуннар кандыг-даа угланыышкынны алган болза, делегейниң бүгү улустары деткип турар болгаш корей улустар долу тиилелгени чеңдип алырынга олар идегээр болгаш бүгү Кореяны хостадыр деп Го Мо-жо медеглээн.

Го Мо-жо бодунуң чугаазынга Японияны катап чепсеглээр дугайында айтырыгга онза хайгааралды салган. Сөөлгү беш чартык чылдың иштинде Макартурнуң Японияга бүгү ажылчорудулгазы болза, Потсдам декларациязының принциптеринге удур болуп келген деп Го Мо-жо демдеглээн.

Америк империалистериниң дайын планнарынга япон улустуң удурланыышкынының дугайын чугаалааш, Го Мо-жо кыдат улустуң мурнундан тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң сессиязынга көөрү-биле тодаргай санал киирген.

Оон дараазында Японияның төлээлекчизи Кадзуо Кавамура дайын соолундеги чылдарда бүгү делегей конференциязынга чүве чугаалаан бир дугаар япон болуп турар мен деп демдеглээн. Маңаа кээрде улуг бергелерни ооң ажып эрткенин чугаалааш, бо болза, америк империализм Японияны катап чепсеглээринге удур чүткүлдүг демиселди япон улус чорудар деп быжыг шиитпирлеп алган дугайын херечилеп турар деп Кавамура медеглээн.

Американың Катышкан Штаттары бо чуртка тергиидеп турарының бүгү дургузунда Японияны чепсеглеп турганының болгаш ам-даа чепсеглеп турарының дугайын Кавамура бодунуң чугаазының хөй кезээнге чугаалаан.

Американчылар Японияда боттарының баазаларын Кореяның чурттакчыларын араатанзыг ёзу-биле бомбалаарынга канчаар ажыглап турарын, Японияга стратегтиг оруктарның калбак четкизин тудуп турарын Кавамура чугаалаан.

Испанияның төлээлекчизи, чогаалчы Хосе Бергамин бодунуң допчу чугаазынга гитлержи Германияның аштырганының соонда артып калган европа фашизмниң артынчызы болуп турар Испанияның фашистиг корум-чурумун каргап үүве чугаалаан.

Испан улус дайынны күзевес, испан хоорайлар болгаш суурлар, ооң культурлуг үнелиг үүлдери үрелип бустуруп, Испанияны узуткап чок кылырын күзевес деп Бергамин уламчылап чугаалаан. Испанияның чурттакчылары америк империализмниң кем-буруулуг планнарынга удурланып турар.

Совет чогаалчы И. Г. Эренбург бодунуң чугаазынга дайынның эгелекчилери далажып турар деп чугаалаан. Кореяда дайын оларга шенелде болган. Оларның чедиишкинниг болбааны оларга угаан киирбээн. Олар боттарының үүгле аныяк оолдарын өлүмче киир сүреринге белен болуп турар эвес, харын Европаның бүгү улустарын, оларның ада-өгбелери дүк, азы руда садып ап турганы ышкаш олар делегейниң рыноктарынга кижи эьдин садып ап турар.

Генерал Эйзенхауэрниң чоокта Европа кезип чораанын болгаш дайынның гитлержи кем-буруулугларын хостаан дугайын чугаалавышаан, Эренбургтуң медеглээни: «Чаа дайын дугайын күзеп турар американнар шупту чүвени белеткеп алган — мобилизация планнарын, кол штабты, атомнуг бомбаны, консерваларны, тускай корреспондентилерни, оларга чаңгыс чүве четпейн турар—солдаттар, олар Кореяже турктарны болгаш грекперни, голландыларны болгаш французтарны, колумбийлерни болгаш англичаннарны чорудуп турарлар. Ам олар Россияже поход кылыр солдаттарны дилеп турар.

«Улустарның ёзулуг төлээлекчилерин киирип турар делегейниң кара чаңгыс организациязы бистиң дээди органывыс—тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели Германияны катап чепсеглээринге удур шимчээшкинни катыштырар ужурлуг» деп Эренбург чугаалаан.

Эренбургтуң чугаазының соонда тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң секретариадының төлээлекчизи сессияның адынга демократтыг партиялардан болгаш демократтыг массалыг организациялардан, комитеттерден, тайбың дээш демиселчилерден болгаш Германияның демократтыг республиказының тус-тус хамаатыларындан байыр чедирген хөй санныг телеграммалар, база ол ышкаш Барыын Германияның янзы-бүрү организацияларындан болгаш ажылдакчылардан чүс-чүс байырлыг телеграммалар келгенин дыңнаткан.

Ооң соонда сессияның киржикчилеринге байыр чедирер дээш Берлинниң трансформатор заводунуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыттарының төлээлери залга кирип келген. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң сессиязының шиитпирин боттандырар дээш демисежирин заводтуң коллективи хүлээнип ап турар резолюцияны төлээниң баштыңы номчаан.

Германияның демократтыг республиказының президентизи Вильгельм Пикке хүлээп алыышкын

БЕРЛИН. Февральдың 24-те Германияның демократтыг республиказының президентизи Вильгельм Пик Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бир дугаар сессиязын таварыштыр хүлээп алыышкын тургускан.

Хүлээп алыышкынга Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кежигүннери киришкеннер. Ооң иштинде Пьетро Ненни, Ив Фарж, Го Мо-жо, Жан Лаффит, Хюлетт Джонсон, А. А. Фадеев, А. И. Опарин болгаш өске-даа төлээлер база сессияның хүндүлүг аалчылары киришкеннер.

Ол ышкаш Германияның демократтыг республиказының улус палатазының даргазы Дикман, премьер-министр Отто Гротеволь, премьер-министриниң оралакчылары болгаш өскелер-даа база киришкеннер.

Президент Вильгельм Пик Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң, кежигүннерининге байыр чедирип үүве чугаалааш, ол боду герман айтырыгны тайбың ёзу-биле шиитпирлээринге бүгү-ле болдунар үүлдерни кылырын болгаш Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң ажылынга улам-на чедиишкиннерлиг болурун күзеп үүве чугаалаан.

Пьетро Ненни харыы чугаа кылган.

(СЭТА).

Плевенни болгаш Мокту судка бээрин Францияның тайбың талалакчыларының негээни

ПАРИЖ. Плевенни болгаш Мокту төрээн чурттуң өскерликчилери дээш судка бээр деп Францияның тайбың талалакчыларының негелделериниң дугайында тайбыңның национал чөвүлелиниң кежигүнү адвокат Мишель Брюгынның дыңнадыын «Юманите» солунга парлаан.

Мишель Брюге Францияны хостаанының соонда төрээн чурттуң өскерликчилерин судтан шиитпирлеп ол сагындырган, юридик талазы-биле буруудадыр барымдаалыын демдеглээн. Амгы үеде эртип турар болуушкунну судта шиидер органнар мурнундан тура билир ужурлуг, Францияның башкарар кижилериниң чорудуушкуннары Францияның айыыл чок чоруунга болгаш тайбың херээнге удур чорутунганын олар билир ужурлуг.

Плевенни болгаш Мокту буруудадып турары, Францияның айыыл чок чоруу дээш оларның харыысалгазын тайбыңның национал чөвүлели сагындырган. Кым кижи сатыныкчы дайзын дугайын билгеш ону суд чагыргазынга илередип дыңнатпас болза, боду хоойлу дүрүм ёзугаар кем-буруулуг болур.

(СЭТА).

Америк империалистерниң латин-америкада оралдажыышкыны

ПРАГА. Нью-Йорктан Телепресс агентилелиниң корреспондентизиниң дыңнадып турары болза, Катышкан Штаттар америк чурттарның даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хурагынга Латин-американың чурттарынга элээн хөй ораштыг шенээшкиннер чорударының хемчеглерин америк парлалгага илередип чырытканнар. Чөвүлел хурал Нью-Йоркка март 26-да ажытынар. Ындыг хемчеглериниң бирээзи болза, экспортка контроль тургузар талазы-биле Вашингтоннуң чорудуп турар политиказы болур, ол болза, Совет Эвилелиниң болгаш улус демократиянның чурттары-биле аразында Латин-америк садыглажыышкынны соксадыр сорулганы салып турар.

Кол айтырыглар болза, чөвүлел хуралта 21 америк республикаларның аразынга «чаңгыс эпти» чеңдип алыры-биле шенээшкин хемчеглерин чорудар деп турар. Ол айтырыглар болза, «дайын политиказы» болгаш «иштики болгаш моон соңгаар латин-американың политиктиг бөлүктериниң бо дугайында илередип турары болза, латин-америк чурттарның экономиказын бүрүнү-биле америк чазактың сонуургалынга бүрүн чагыртырын, дайынны болгаш моон соңгаар латин-америк чурттарның чоннарының чурттарга амыдырал байдалын кудуладырының белеткелдерин илередип турары олдур.

«Иштики айыыл чок чоруктун» талазын ап көөрге, американнарның ол тургузар саналдарын латин-америк чурттарында депшилгелиг болгаш антиимпериалистиг күштерге удур демиселди дыңзыдарын, база ол ышкаш американың дайын политиказынга удур шупту кижилерге таварыштырар чаа халдаашкыннар болур деп көрдүүп турар.

(СЭТА).

Американчылар Турцияны бодунуң дайын баазазы болдурарын оралдажып турар

СОФИЯ. Болгарияның телеграф агентилелиниң дамчыдып турары болза, Турцияның солуннарының дыңнадыындан ап көөрге американчылар Турцияны бодунуң дайын плацдармазы болдурар планнарны тургузуп турарлар. Солуннарның бижип турары, Анкарада болуп турар Чоокту болгаш Ортаакы Чөөн-чүк чурттарында АКШ-тың дипломаттыг төлээлериниң болгаш ужарчүүлдериниң атташелериниң чөвүлелинге ук чурттарда Американың дипломаттыг төлээлериниң Стамбул чөвүлели-биле чергелештир, Турцияның чоокту чөөн чүкке эң улуг аэродромун тургузарының дугайында айтырыг чугаалашканнар.

Япон „полицияның“ дугайында Макартурнуң сагыш-салыышкыны

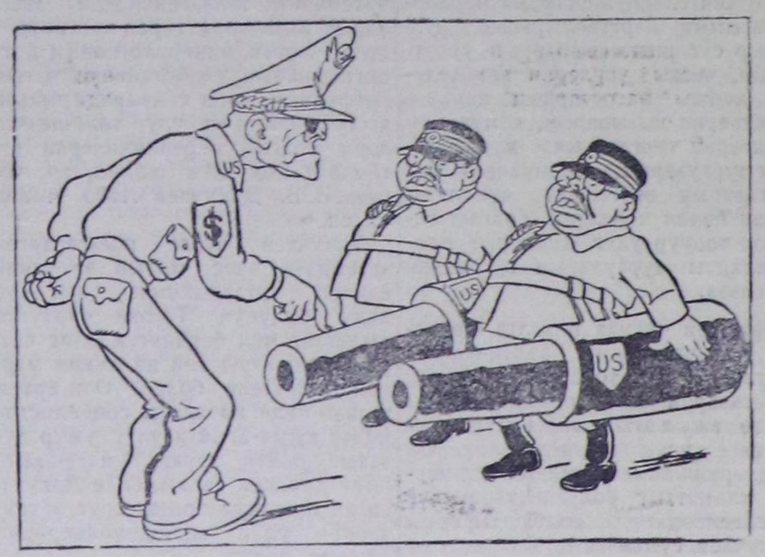

Макартур: „Силер полицейжилер бис деп чүвени билип алынар, ынчаарга, бо—силерниң амы-бот камгаланыр чепсээңер болзун.

Чуруу А. Баженовтуу. СЭТА-ның пресслишези.

Малайяда колониальдиг дайынга Англи улус удурланып турар

ЛОНДОН. Малай улуска удур чорудуп турар англи империалистерниң дайынынга удурланыышкыннар Англияда удаа-дараазы-биле өскүп турар. «Дейли уоркер» солуннуң дыңнатканы болза, чурттуң бир соңгулда округунуң бөлүк чурттакчылары Англияның колоний министри Гриффиске чазактың Малайяда политиказынга удурланган чагаазын чорутканнар.

Ук чагааның иштинде чугаалап турары болза: Нациялар найыралының дугайында чаа чылда чорутукан бижиктиң иштинде силерниң чугаалааныңар болза, колониялар тайбың чечектелип, демократтыг сайзыраарының оруу-биле чоруурун чазак күзеп тур дээн болгай силер. Малайяда тайбың чечектелиишкинниң азы демократия дугайында чугаалап болур бе? Үш чылдың дургузунда ында бужар-бак хирлиг дайын чоруп турар.

Малайяда бистиң хөй оолдарывыс бар. Бистер ооң-биле чоргаарланмас бис, үүге дээрге, ол оолдар ында малайны коргунчуг өлүрүкчү чоруктан хостап алыр дээш эвес, харын Англияны камгалаары-биле туруп турарлар, олар болза, ында англи капиталистерниң ажыглап турар каучук плантацияларындан болгаш ак коргулчун рудниктеринден алыр орулгаларны камгалап хандырары-биле бүдүн чонга удур демисежири-биле туруп турар.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партия амыдыралының, культура болгаш амыдырал, литература болгаш уран-үүл килдистериниң —3—88; харыысалгалыг секретарьниң—3—68; пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, иштики информация, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа килдистериниң, бухгалтерияның —3—65.

Б00617. Облыгуехомнуң типографизы